

A. Arakeljan

**SÕJAJÄRGSE
VIISAASTAKU
TÄHTSAIMAD
ÜLESANDED**

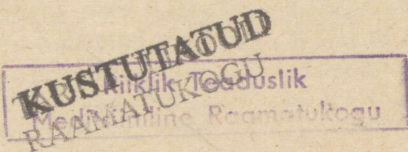
RK „POLIITILINE KIRJANDUS“ 1947

A. ARAKELJAN

SÕJAJÄRGSE VIISAASTAKU TÄHTSAIMAD ÜLESANDED

B-1572/1

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1947

UNIVERSITY OF TARTU
LIBRARY

KUSTUTATUD

8-25-8

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

RIIGI SOTSIALISTLIK INDUSTRIALISEERIMINE JA PÖLLUMAJANDUSE KOLLEKTIVISEERIMINE STALINLIKE VIISAASTAKUTE JOOKSUL

Suures Isamaasõjas saavutas nõukogude rahvas Lenini-Stalini partei juhtimisel sõjalise, majandusliku ja poliitilise võidu vaenlase üle. See võit on kätte võidetud tänu Nõukogude ühiskondlikule ja riiklikule korrale, on kätte võidetud suure Stalini poolt juhitud Nõukogude relvastatud jõudude poolt.

NSVL maailmaajalooline võitsaksa ja jaapani imperialistide üle oleks olnud võimatu, kui NSV Liidu tööstuslikku võimsust ei oleks suurelatuslikult tugevdatud ja kogu maad aktiivseks kaitseks ette valmistatud. Selle suurejoonelise töö teostas kommunistlik partei ajalooliselt väga lühikese ajaga Nõukogude riigi industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise poliitika abil. Kolm stalinlikku viisaastakut muutsid meie Kodumaa mahajäänud agraarmaast eesrindlikuks ja võimsaks tööstusriigiks.

Stalinlike viisaastakute ajal, ennesõjaaegse 13 aasta jooksul on loodud Nõukogude Liidu võimas majanduslik baas.

Iseloomustades ennerevolutsiooniaegse Venemaa tootmis-tehnilist baasi, kirjutas Lenin, et see oli varustatud „... nüüdisaegsete tootmisvahenditega neli korda halvemini Inglismaast, viis korda halvemini Saksamaast ja kümme korda halvemini Ameerikast“¹.

Tööstustoodangu absoluutselt suuruselt asus ennesõjaaegne Venemaa Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Saksamaa ja Prantsusmaa järel viiendal kohal. Eriti mahajäänud oli raske-tööstus. Masinate tarvidust kaeti peamiselt sisseveo abil: 63,8%

¹ Lenin, Teosed, kd. XVI, lk. 543.

tööstusseadmeist ennerevolutsiooniaegsel Venemaal oli välis-
maise päritoluga. 1913. aastal moodustas kogu tehase- ja vab-
rikutööstuse põhikapital 4,2 miljardit rubla (1913. aasta hinda-
des) Ameerika Ühendriikide põhikapitali 45 miljardi rubla
vastu.

Suure Sotsialistliku Oktoobrerevolutsiooni tagajärjel moodus-
tati Venemaal kõige eesrindlikum poliitiline kord. Kuid Nõu-
kogude riigi poolt tsaari-Venemaalt päritud majanduslik baas
oli nõrk. Meie maa oli tehniliselt ja majanduslikult eesrind-
likest kapitalistlikest maadest tugevasti maha jäänud. Tööstus
oli nõrgalt arenenud. Põllumajandus kujutas endast väikeste
talumajandite ookeani äärmiselt mahajäänud tehnikaga.

Lõpetanud kodusõja ja minema ajanud välismaised inter-
vendid, asus Nõukogude rahvas 1921. aastal imperialistliku
sõja ja kodusõja poolt löödud haavade parandamisele. Tänu
nõukogude korra paremustele viidi meie maa rahvamajanduse
taastamine lõpule suhteliselt lühikese ajaga. Inglismaal, kes
esimeses maailmasõjas oma territooriumil ei sõdinud, kulus
ennesõjaaegse taseme saavutamiseks majanduselus kümme
aastat. Nõukogude riik aga taastas seitsmeaastase kurnava sõja
poolt purustatud majanduse kuue aastaga.

Lõpule viinud rahvamajanduse taastamise, asus nõukogude
rahvas tema põhjalikule ümberkujundamisele, mahajäänud
majanduse reorganiseerimisele sotsialistlikuks majanduseks.

Stalinlike viisaastakute ajal muutus Nõukogude Liit võim-
saks tööstus- ja kolhoosiriigiks. Nende aastate jooksul jõudis
NSV Liit oma tööstustoodangu mahult ette Prantsusmaast, Ing-
lismaast ja Saksamaast. Neljandalt kohalt Euroopas ja viien-
dalt kohalt maailmas jõudis ta esimesele kohale Euroopas ja
teisele kohale maailmas. Rasketööstus muutus meie tööstuse
domineerivaks haruks. Ta varustab kõiki rahvamajanduse ala-
sid ja riigi relvastatud jõude uue tehnikaga.

Nõukogude Liidu rahvamajandus areneb sotsialistliku plaani
järgi ja kasvab kiirendatud tempos, mis pole kättesaadav ühe-
legi kapitalistlikule riigile. Kui 1913. aastast 1940. aastani kas-
vas malmisulatamine NSV Liidus peaaegu neljakordseks, siis
Ameerika Ühendriikides suurenes see sama aja jooksul vaid
38% võrra ja Inglismaal isegi alanes. Terasevalamine suurenes
meie maal 1913. aastast kuni 1940. aastani 4,5-kordseks, Ameer-
rika Ühendriikides ja Inglismaal aga vähem kui kahekordseks.

Kivisöe tootmine kasvas NSV Liidus 5,5 kordseks, Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal aga alanes. Nõukogude Liidu tööstuse kogutoodang kasvas nende aastate jooksul 12-kordseks, Ameerika Ühendriikides aga ainult 70% võrra ja Inglismaal 30% võrra. Seejuures tuleb arvestada, et eriti kiiresti kasvas sotsialistliku rasketööstuse toodang.

1940. aastal andis rasketööstus 20 korda rohkem toodangut kui 1913. aastal, masinaehitustööstuse toodang aga suurenes sama aja jooksul 50-kordseks. Stalinlike viisaastakute ajal likvideeriti NSV Liidus vastuolu kõige eesrindlikuma riikliku korra — nõukogude korra — ja nõukogude võimu poolt tsarismilt päritud mahajäänud tootmis-tehnilise baasi vahel.

Stalinlike viisaastakute teostamise tagajärjel kujunes vankumatult kindlaks uus, sotsialistlik majandus, mis ei tunne kriise ega tööpuudust, vaesust ega laostumist. Riigis loodi tingimused nõukogude inimeste jõukaks ja kultuuriliseks eluks.

Rahvamajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine muutis ka NSV Liidu elanikkonna klassikoosseisu. Mõisnike klass ja imperialistlik suurkodanlus likvideeriti kodusõja ajal. Kõik ekspuataatorlikud elemendid (kulakud, kaupmehed, liigkasuvõtjad ja spekulandid) likvideeriti täielikult sotsialistliku ülesehitustöö aastail. Nende aastate jooksul muutus Nõukogude Liidu rahvas — töölised, talupojad ja intelligents — põhjalikult. Töölisklass ja talurahvas muutusid NSV Liidus täiesti uuteks klassideks, mida ajalugu veel ei tunne. Nad lakkasid olemast ekspuateritavad klassid. NSV Liidu töölisklass ühes kogu rahvaga pani kehtima tootmisvahendite sotsialistliku omanduse ja teostab riiklikku võimu. Nõukogude talurahvas asub määratu suures enamuses kolhoosides, kus tootmisvahendid on mitte era-, vaid kollektiivses omanduses ja kus majapidamine ei baseeru mahajäänud tehnikale, vaid moodsale arenenud tehnikale. Meie maa intelligents on samuti muutunud. Olles vabastatud igasugusest ekspuaterimisest ja tulnud oma enamuses tööliste ning talupoegade seast, ei teeni ta kodanlust, vaid rahvast. Koos tööliste ja talupoegadega ehitab ta kommunistlikku ühiskonda. Klassivahed NSV Liidu tööraha vahel kaovad. Ühes sellega tekkis Nõukogude Liidu tööraha moraalise ja poliitilise ühtsuse kindel alus.

Tänu leninlik-stalinlikule rahvuspoliitikale tekkisid NSV Liidus rahvaste vahel uued, sõbralikud suhted. Kõik NSV Liidu

rahvad on oma õigustes ja konustustes võrdsed, meil pole ei rõhutud ega valitsevaid rahvusi. Rahvaste üheõiguslus ja van-kumatu sõprus olenematult nende rahvuslikust või rassilisest kuuluvusest, vennalik koostöö nende vahel kõigil majandusliku ja ühiskondliku elu aladel ja NSV Liidu rahvaste rahvusliku kultuuri õitseng iseloomustavadki paljurahvuselist nõukogude ühiskonda.

Sotsialismi võit on NSV Liidus teostatud erakordselt lühikese ajaga. Kui orjapidamiskorra võiduks kulus mitmesugustes maades 300-st kuni 500 aastani, feodalismi võiduks 200—300 aastat ja kapitalismi võiduks umbes 100 aastat, siis kulus sotsialismi võiduks NSV Liidus kõigest kaks aastakümnet. See võrdlev iseloomustus annab tunnistust nõukogude majandus-süsteemi paremustest ja sotsialistliku formatsiooni progressiivsemast iseloomust võrreldes eelnenud ühiskondlik-majanduslike formatsioonidega.

Meie rahvamajanduse põhjalik ümberkujundamine ja tohtu suur tõus sellise ajalooliselt lühikese ajaga on eelkõige riigi industrialiseerimise nõukoguliku poliitika tulemus. Industrialiseerimise nõukogulikku meetodit iseloomustab rasketööstuse kiire arenemine.

Võrreldes industrialiseerimise nõukogulikku meetodit kapitalistliku meetodiga tähendas seltsimees Stalin, et kapitalistlikes maades algab industrialiseerimine tavaliselt kergetööstusest, sest et tema arendamiseks on vaja vähem kapitali investeerida ja et kapital ringleb temas kiiremini ja järelikult on ka kergem kasu saada. Alles pärast seda, kui kergetööstus kogub kasusid ja koondab neid pankadesse, algab kogutud ressursside valgumine rasketööstusse.

„Kuid see on kauakestev protsess, mis nõuab pikemat aega, mitu aastakümnet, mille jooksul tuleb oodata kergetööstuse arenemist ja viirelda ilma rasketööstuseta... Meie maa kommunistlik partei hülgas industrialiseerimise „tavalise“ tee ja alustas maa industrialiseerimist rasketööstuse arendamisega. See oli väga raske, kuid teostatav. Suurt abi osutas selles tööstuse ja pankade natsionaliseerimine, mis võimaldas ressursside kiiret kogumist ja suunamist rasketööstusse“.¹

¹ J. Stalin, „Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelisel koosolekul 9. veebruaril 1946“, lk. 16, RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1946.

Sotsialistlik industrialiseerimine toimus ajaloos seninägemata tempoga. Kiire tempo dikteerisid välis- ja siseolukorrad. Nõukogude Liit oli ja on maailmas ainus sotsialistlik riik, mis asub kapitalistlikus ümbritsuses. Et sotsialismi üles ehitada ja kaitsta meie maa sõltumatust, oli vaja omada arenenud rasketööstust ja arenenud sõjatööstust. Kuid meie maa tööstustehnika oli äärmiselt mahajäänud.

„Meie oleme eesrindlikest maadest 50—100 aasta võrra maha jäänud. Me peame selle vahemaa „kümne aastaga ära käima. Me kas teeme seda, või meid pigistatakse puruks“, ütles seltsimees Stalin esimesel üleliidulisel tööstuse töötajate konverentsil 1931. aastal.

Seda mahajäämist võis likvideerida ainult tööstuse ülesehitustöö kiire arendamisega ja esmajärjekorras kogu rahvamajandusele masinaid ning seadmeid tootva rasketööstuse arendamisega. „Tempot pidurdada, tähendab maha jääda. Mahajäänuid aga peksetakse. Kuid meie ei taha, et meid peksetaks“.¹

Meie tööstuse kui kogu rahvamajanduse juhtiva aluse kiire arendamise tempo dikteerisid samuti ka sisemised põhjused.

Riigis oli ülekaalus väike killustatud põllumajandus väga mahajäänud tehnikaga ja vähese müügitoodanguga.

Partei seisis ülesande ees saavutada väikeste individuaalsete talumajapidamiste muutmine sotsialistlikeks kõrge müügitoodanguga suurmajapidamisteks. „Ei saa lõputa, s. o. liiga pika aja kestel“, ütleb seltsimees Stalin, „rajada nõukogude võimu ja sotsialistlikku ülesehitustööd kahele erinevale alusele, kõige suurema ja ühendatud sotsialistliku tööstuse alusele ning kõige killustatuma ja mahajäänuma väikekaubamajandusliku talumajapidamise alusele“². Oli vaja teostada põllumajanduse põhjalik ümberkorraldus uuel tehnilisel baasil. Killustatud ja mahajäänud põllupidamise rekonstrueerimise ja tema suureks sotsialistlikuks kollektiivseks põllupidamiseks muutmise raske ülesande võis lahendada ainult rasketööstuse kiire arenemistempo baasil, sotsialistliku industrialiseerimise baasil.

Selle suurejoonelise töö teostamine nõudis kõigi jõudude ja

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 289, RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1945.

² J. Stalin, Leninismi küsimusi, 9. trükk, lk. 362.

ressursside äärmist pingutamist. Kui teised riigid käisid industrialiseerimise tee ära 50—100 aasta jooksul, siis oli Nõukogude Liidul vaja see tee ära käia väga lühikese ajaga — 10 või 15 aastaga.

Tohutuid ressursse sotsialistliku industrialiseerimise teostamiseks tuli otsida sisemaalt. Kapitalistlikud riigid teostasid industrialiseerimise asumaade riisumise, sõjaliste kontributsioonide ja orjastavate laenude arvel. Kuid Nõukogude riik ei võinud käia seda teed. NSV Liidu sotsialistlik industrialiseerimine on teostatud nõukogude rahvaste oma jõudude ja vahenditega, ilma teiste riikide abita, kapitalistlike riikide vaenuliku suhtumise juures. Industrialiseerimise protsessis tuli Nõukogude rahval rakendada tootmises moodsat keerulist tehnikat ja võidelda selle eest, et see uus tehnika täiel määral ära kasutataks. Tuli ette valmistada miljoneid kvalifitseeritud ja kõrgesti kvalifitseeritud töötajaid.

Sotsialistlik industrialiseerimine toimus terava klassivõitluse olukorras. Sotsialismi vaenlased püüdsid jäädvustada Venemaa tehnilis-majanduslikku mahajäämust ja muuta meie maad tähtsamate kapitalistlike riikide agrarriipsiks. Võideldes sotsialistliku industrialiseerimise vastu püüdsid trotskistid ja buhharinlased meie maal kapitalismi taastada. Partei paljastas sotsialismi vaenlaste kontrerevolutsioonilised kavatsused, purustas nad täielikult ja kindlustas riigi sotsialistliku industrialiseerimise teostamise. Partei seltsimees Stalini juhtimisel asus leppimatus võitluses töörahva kõigi vaenlaste vastu vääramatult leninlikule teele, sotsialismi teele.

Ka põllumajanduse kollektiviseerimise poliitika oli üheks abinõuks riigi ettevalmistamisel aktiivseks kaitseks. Väikemajapidamised pole võimelised kasutama uut tehnikat ja agronoomia saavutusi ning andma suuremal määral müügitoodangut. Kõrge müügitoodangu protsendi saavad anda ainult suurmajandid. Kuid suurmajandid on kas kapitalistlikud või kollektiivsed. „Kommunistlik partei ei võinud asuda põllumajanduse kapitalistliku arendamise teele mitte ainult põhimõtteliste kaalutluste tõttu, vaid ka sellepärast, et see eeldab liiga pikka arenemisteed ja nõuab enne talupoegade laostamist, nende muutmist sulasteks. Seepärast asus kommunistlik partei põllumajanduse kollektiviseerimise teele, põllumajapidamiste suurenendamise teele talumajapidamiste ühendamise abil kolhoosi-

desse“.¹ Lenini ja Stalini partei purustas kulakluse ja tema agentide vastupanu, kindlustas põllumajanduse kollektiviseerimise ja selle baasil kulakluse kui klassi likvideerimise. NSV Liidus asutati mõne aasta jooksul sadu tuhandeid kollektiivseid suurmajandeid, mis on võimelised rakendama uut tehnikat, agronoomia saavutusi ja andma rohkesti müügitoodangut. Kollektiviseerimise poliitika kindlustas meie põllumajanduse põlise mahajäämuse likvideerimise.

Riigi sotsialistliku industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise tulemusena kasvas mõõtmatuks Sotsialismimaa sõjaline võimsus, tugevnes tema kaitsevõime ja loodi materiaalsed eeldused võiduks vaenlase üle.

Sotsialistlik tööstus ja kolhoosikord olid kindlaks aluseks meie võitudele saksa ja jaapani kallaletungijate üle. Suure Isamaasõja ajal tegi meie majandus läbi karmi katsumuse ja osutus väga painduvaks ning eluvõimeliseks. Sõja algul teostati majanduse ümberkorraldamine sõjaaja nõuete kohaselt. Riigis moodustati hästi organiseeritud ja kiiresti kasvav sõjamajandus, mis kindlustas Punaarmee vahetpidamatu varustamise relvastusega, sõjajoonnaga, toiduainetega jne. Nõukogude Liit osutus oma vaenlastest majanduse arenemiselt ja organisatsioonilt tugevamaks. Nagu Punaarmee saavutas võidu hitlerliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani armeede üle, nii saavutas nõukogude rahvas vaenlaste üle ka majandusliku võidu.

Saksa ja Jaapani imperialistide purustamise tagajärjel astus Nõukogude Liit uuesti sotsialistliku ülesehitustöö rahu-likku ajajärku, mis oli katkestatud fašistliku Saksamaa reetliku kallaletungi tõttu. Nõukogude rahvas asus tohutu vaimustusega rahulikule loovale tööle, suurte tööde uute plaanide täitmisele.

II

ESIMENE SÕJAJÄRGNE VIISAASTAK

Võitlusprogramm Nõukogude riigi majandusliku ja sõjalise võimsuse edasise kindlustamise eest on üles seatud seltsimees Stalini poolt tema kõnes 9. veebruaril 1946.

¹ J. Stalin, „Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelisel koosolekul 9. veebruaril 1946“, lk. 67, RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1946.

„Meil on vaja saavutada,“ ütles seltsimees Stalin, „et meie tööstus võiks toota iga aasta kuni 50 miljonit tonni malmi, kuni 60 miljonit tonni terast, kuni 500 miljonit tonni sütt, kuni 60 miljonit tonni naftat. Ainult sel tingimusel võib loota, et meie Kodumaa on kindlustatud igasuguste juhuste eest. Selleks kulub vististi kolm uut viisaastakut kui mitte rohkem. Kuid seda võib teha, ja me peame seda tegema.“

See suurejooneline programm on võitlusprogrammiks NSV Liidu majanduse ja kultuuri uue õitsengu eest, võitlusprogrammiks kommunismi võidu eest meie maal.

Esimeseks suureks praktiliseks sammuks võitluses Stalini programmi teostamise eest on uus viisaastak. See on esimene perspektiivplaan NSV Liidu rahvamajanduse arendamiseks pärast sõda. Uus viisaastak on esimese kolme stalinliku viisaastaku jätkuks ja sellega algab taas sotsialistliku majanduse rahuliku arenemise käik, mille sõda katkestas.

Praegust meie sotsialistliku ülesehitustöö rahulikku ajajärku iseloomustab hulk iseärasusi, mis määravad tunduvalt NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastaku plaani iseloomu aastaiks 1946—1950. Nagu tähendab seltsimees Stalin, „uue viisaastaku-plaani põhilised ülesanded seisavad selles, et taastada meie maa kannatadasaanud rajoonid, taastada tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelne tase ja seejärel ületada see tase enam või vähem tunduvas ulatuses“.

Järelikult seisab uue viisaastakuplaani tähtsaim iseärasus selles, et temas on ette nähtud lahendada lühikese ajaga üht-aegu rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise ülesanne ulatuses, mis tunduvalt ületab ennesõjaaegse taseme.

Fašistlike röövvalitajate poolt tekitatud tohutute kaotuste ja purustuste tõttu tuleb Nõukogude riigil uuel viisaastakul suunata tunduv osa ressursse ja jõude sõjahaavade parandamiseks ning purustatud majanduse taastamiseks. Sõja ajal tekitasid hitlerlikud metsalised NSV Liidule otsest materiaalset kahju 679 miljardi rubla suuruses summas (1941. aasta riiklikes hindades). Sakslased purustasid meie maal umbes 32 000 tööstusettevõtet, kus töötas umbes 4 miljonit töölisi, 65 000 kilomeetrit raudtee-rööbastikku, 13 000 raudteesilda ja 4100 raudteejaama. Nad laastasid ja riisusid paljaks 98 000 kolhoosi, purustasid ja põletasid maha täielikult või osaliselt 1710 linna ning üle 70 000 asula ja küla, jättes peavarjuta üle 25 miljoni

nõukogude inimese. Peale selle otsese materiaalse kahju olime sunnitud tegema sõjakulusid sadade miljardite rublade ulatuses.

Lõpuks kaotasime selles sõjas paljude nõukogude inimeste elu. Nõukogude Liit kaotas jäädavalt lahinguis sakslaste vastu, aga ka saksa okupatsiooni ja nõukogude inimeste saksa sunnitööle küüditamise tõttu umbes 7 miljonit inimest. Paljud kaotasid täielikult või osaliselt töövõime ja muutusid invaliidiks.

Iga teine riik, kes oleks kandnud selliseid kolossaalseid kaotusi, oleks paisatud kaugele tagasi ja oleks muutunud teisejärguliseks riigiks. Ta ei oleks suutnud paljude aastakümnete jooksul enam jalule tõusta. Nõukogude Liit kui sotsialistlik riik, kui uut kõrgemat tüüpi riik taastab väga lühikese ajaga oma rahvamajanduse ennesõjaegse taseme ja ületabki selle tunduvalt.

NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viis-aastaku plaani seadus 1946.—1950. a. kohta näeb ette tööstustoodangu ennesõjaegse taseme saavutamise juba 1948. aastal — kõigest kolme aasta jooksul, s. o. 2 korda kiiremini, kui taastati meie maa majandus pärast esimest maailmasõda, välismaist sõjalist interventsiooni ja kodusõda. Viis-aastaku lõpuks, s. o. 1950. aastal, annab tööstus toodangut 205 miljardi rubla eest (1926./27. aasta hindades), s. o. 48% võrra, põllumajandussaadusi aga 27% võrra rohkem kui enne sõda. Raudteetranspordi kaubakäive kasvab 28% võrra ja rahvatulu rohkem kui 30% võrra, võrreldes ennesõjaegsega.

Kui aastane tööstustoodangu kasv esimesel viis-aastakul moodustas 5,5 miljardit rubla, teisel viis-aastakul 10,4 miljardit ja kolmanda viis-aastaku 3 aasta jooksul 14,3 miljardit rubla, siis uuel viis-aastakul on planeeritud aasta keskmine tööstustoodangu juurdekasv 15,6 miljardile rublale.

Sotsialistliku majandussüsteemi ainuvalitsemine NSV Liidus, mis on vaba kapitalismi pahedest — tootmise anarhiast, kriisidest, tööpuudusest jne. —, kindlustab rahvamajanduse taastamise ja arendamise sellises tempos, mis pole jõukohane ühelegi kapitalistlikule riigile.

NSV Liidu rahvamajanduse kiiret taastamist ja arendamist kindlustab see, et meid juhib bolševike partei, see, et Nõukogude riik on rajatud meie maa rahvaste sõprusele, ja see, et meil on kõige eesrindlikum ühiskondlik kord — nõukogude sotsialistlik kord, mis „...on osutunud mitte ainult riigi

majandusliku ja kultuurilise tõusu organiseerimise parimaks vormiks rahuliku ülesehitustöö aastail, vaid ka rahva kõigi jõudude mobiliseerimise parimaks vormiks vastupanu avaldamiseks vaenlasele sõja ajal“¹.

Nõukogude korra paremused ilmnesid erilise jõuga sõja ajal saksa fašistlike imperialistide ja nende satelliitide vastu. Samal ajal kui meie vapper Punaarmee purustas vaenlast tohutu suurel rindel, ehitas kangelaslik Nõukogude rahvas tagalas mitte ainult sadu uusi tööstuskäitisi ja varustas oma armeed kõige hädavajalikuga, vaid teostas ka saksa röövvalutajaist vabastatud rajoonides suuri taastamistöid.

Sõja ajal kulutati purustatud majanduse taastamiseks umbes 75 miljardit rubla. Sõja lõpuks oli osaliselt taastatud tuhandeid tööstuskäitisi, üle 1800 sovhoosi ja 3000 masina-traktoriaama, oli taastatud 85 000 kolhoosi, umbes 6000 haiglat ja üle 70 000 kooli. Sakslastest vabastatud linnades oli taastatud ja ehitatud 17,9 miljonit ruutmeetrit elamispiinda ning maal 1 250 000 elamut.

Suure Isamaasõja ajal evakueeriti rinde- ja rindelähedastest rajoonidest itta, monteeriti kokku ja lasti käiku üle 1300 suure riikliku käitise. See protsess oli põhiliselt lõpule viidud 1942. aasta esimesel poolaastal. Peale selle teostati Isamaasõja ajal idarajoonides tohutu suuri ehitustöid. Siia oli koondatud sõjaliste ettevõtete põhimass. NSV Liidu idarajoonide tööstustoodang oli 1945. aasta esimesel poolaastal 2 korda suurem kui 1941. aasta esimesel poolaastal.

Idarajoonid on kogu riigi rahvamajanduse üldise tõusu kiirendamise võimsaks baasiks ka rahuliku arenemise tingimustes.

Uue viisaastaku plaani kõige tähtsamate ülesannete hulka kuulub NSV Liidu rahvamajanduse sõjajärgse ümberkorraldamise lõpuleviimine juba viisaastaku esimesel aastal, s. o. 1946. aastal. See ümberkorraldamine oli raske ülesanne. Üleminek relvastuse tootmiselt rahuaegsele tootmisele nõuab enamikul juhtumel tehnoloogiliste protsesside muutmist. Nii näiteks laskis Moskva tehas „Borets“ sõja ajal välja miine, nüüd aga, rahuajal, toodab kompressoreid. Miin koosneb kolmest osast, kompressoril on aga üle 800 üksikosa. On selge, et üleminek

¹ J. Stalin, „Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja“, lk. 101, RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1945.

saaduste tootmisele rahulikuks otstarbeks nõuab tootmise tehnoloogia muutmist, üleminekut teisele toorainele ja sadade tuhandete ning miljonite tööliste tunduvalt ümberkvalifitseerimist. Tuleb teostada suurt organiseerimistööd uue koopereerimissüsteemi loomisel ettevõtete ja rajoonide vahel ning uute turustussidemete loomisel, sest et vahetub toodangu tarbija.

Uuel viisaastakul tuleb anda tarbijale paremat ja täiuslikumat toodangut kui enne sõda. Sajad tehased hakkasid ära õppima sellise toodangu valmistamist, mille tootmisega nad enne sõda üldse ei tegelnud.

Isamaasõja ajal andsid nõukogude insenerid ja stahhaanovlased riigile tuhandeid uusi leiutusi, rakendasid tootmise organiseerimise täiuslikumaid meetodeid ja tegid massiliselt ratsionaliseerimissetepanekuid, mis tõstsid tunduvalt tööviljakust.

Uuel viisaastakul tuleb kindlustada kättevõidetud positsioone ja liikuda edasi uuele majanduslikule tõusule.

Tuleb ära kasutada sõjatööstuse organiseerimise positiivsed kogemused ja eriti voolusüsteemi, tootmise organiseerimise kõige progressiivsemat vormi, mida rakendati eriti laialdaselt just Isamaasõja ajal.

Rahvamajanduse sõjajärgsel ümberkorraldamisel tuleb teostada mitte ainult tootmise üleviimine rahuaegsetele rööbastele tehnika ja majanduse alal saadud kogemuste säilitamisega ja edasiarendamisega, vaid ka paljude miljonite demobiliseeritute töölepaigutamine.

Nõukogude majandus ei tunne kriise ega tööpuudust. Sotsialistliku korra tingimustes tähendab majanduse ümberkorraldamine rahuaegsetele rööbastele seda, et tohutu suured inim-, materiaalsed ja finantsressursid viiakse plaanipäraselt korras üle saaduste tootmisele rahuaegsel otstarbel.

Majanduse ümberkorraldamine rahuaegsele rööbastele — rohkearvuliste kõrgesti arenenud sõjatööstuste üleviimine rahuaegsele tootmisele — kindlustab tehnilise progressi edasist tõusu, tootmise organiseerimise paremate vormide levikut ja tsiviiltoodangu, sealhulgas ka tarbekaupade toodangu kasvamist.

Hoopis teiste seaduste järgi teostatakse majanduse sõjajärgset ümberkorraldamist kapitalistlikes maades. Sõja ajal viidi

paljud tsiviilettevõtted üle relvastuse tootmisele. Peale selle ehitati sadu uusi suuri ja moodsaid sõjatööstusi.

Sõja lõpetamine ja tööstuse sõjaliste tellimiste vähenemine viis kapitalistlikes maades ettevõtete massilisele sulgemisele. Juba 1945. aasta lõpuks vähenes Ameerika Ühendriikide tööstustoodang umbes ühe kolmandiku võrra, võrreldes 1943. aasta sügisega.

Sõjatööstuse vähendamise ja demobiliseerimise tagajärjel kasvas kapitalistlikes maades tugevasti tööpuudus. Ametlikel andmeil on Ameerika Ühendriikides üle 3 miljoni töötut. Jaapanis ulatus töötute arv käesoleva aasta juunis juba 7 miljonini.

Seadmete määratu suur alakoormatus, tööpuuduse kasvamine ja elanikkonna ostuvõime vähenemine — see iseloomustabki kapitalismi tingimustes üleminekut rahuajale.

NSV Liidu rahvamajanduse sõjajärgse ümberkorraldamise lõpuleviimine juba uue viisaastaku esimesel aastal ja selle ümberkorralduse iseloom on sotsialistliku majandussüsteemi ja nõukogude ühiskondliku korra paremuse uueks selgeks näitajaks.

Ühiskonna majandusliku võimsuse mõõdupuuks on mitte üldine tööstustoodangu maht, vaid tööstustoodangu suurus ühe elaniku kohta.

Stalinlike viisaastakute jooksul tegi nõukogude majandus suuri edusamme. Tööstustoodangu mahult jõudis Nõukogude Liit juba 1937. aastal esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas. Kuid toodangu suuruselt ühe elaniku kohta jääb NSV Liit veel reast arenenud kapitalistlikest maadest maha.

ÜK(b)P XVIII kongress seadis parteile ja nõukogude rahvale majanduslikuks põhiülesandeks — järele jõuda ja mööda minna tähtsamaist kapitalistlikest maadest ka majanduslikult, s. o. toodangu suuruselt ühe elaniku kohta. Seltsimees Stalin ütles: „Ainult sel juhtumil, kui me tähtsamaist kapitalistlikest maadest majanduslikult ette jõuame, võime loota, et meie maa saab täielikult küllastatud tarbeesemetega, et meil saab olema produktide küllus, ja me saame võimaluse kommunismi esimesest faasist üle minna teise faasi“.¹

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 509, RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1945.

Uus stalinlik viisaastak tähistab suurt sammu edasi võitluses NSV Liidu majandusliku põhiülesande täitmise eest, järjekindla edasiliikumise eest teel kommunismile.

Võitlus alalise plaanitäitmise eest kõigis tööstusrajoonides ja -harudes, kõigil konkreetseil tööaladel — see on võitlus kommunismi ülesehitamise eest.

III

RASKETÖÖSTUSE JA RAUDTEETRANSPOORDI TAASTAMINE NING ARENDAMINE ON ESMAJÄRJE- KORDNE ÜLESANNE

Seadus 1946.—1950. aasta viisaastaku plaani kohta näeb ette umbes 5900 riikliku ettevõtte (mitte arvestades väikeettevõtteid) taastamise, ülesehitamise ja käikulaskmise 4500 ettevõtte vastu teisel viisaastakul ja 1500 ettevõtte vastu, mis lasti käiku esimese viisaastaku jooksul.

See tähendab, et keskmiselt iga 7 tunni järel lastakse käiku üks suurettevõtte. Iga kuu jooksul taastatakse ja ehitatakse uuesti üles 100 suurt ettevõtet, neist 54 ettevõtet vabastatud rajoonides.

Pärast esimest maailmasõda ja kodusõda kulutati rahvamajanduse taastamiseks 5 miljardit rubla, sealhulgas tööstuse taastamiseks 2 miljardit rubla. Uuel viisaastakul moodustab tsentraliseeritud kapitalimahutuste ulatus 250,3 miljardit rubla (1945. aasta eelarvehindades), neist 157,5 miljardit rubla suunatakse tööstusse. Tsentraliseeritud kapitalimahutuste planeeritud maht NSVL rahvamajandusse 1946.—1950. aasta jooksul ületab esimese viisaastaku kapitalimahutused viiekordselt ja teise viisaastaku kapitalimahutused rohkem kui kahekordselt. Majanduse taastamiseks saksa okupatsioonist kannatadasaanud rajoonides on ette nähtud kapitalimahutusi umbes 115 miljardi rubla ulatuses, mis moodustab 45% kõigist tsentraliseeritud kapitalimahutustest NSV Liidu rahvamajandusse. Kapitaaltööde plaani täitmise tagajärjel on NSV Liidu rahvamajanduse põhifondid viisaastaku lõpuks mitte ainult taastatud, vaid ka suurenenud 8% võrra, võrreldes ennesõjaaegse tasemega, ulatudes 1130 miljardi rublani (riiklikes hindades). Ehitustööde programmi täitmine

nõuab selliste rasketööstusharude, nagu seda on seadmete ja ehitusmaterjalide tootmine, aga ka ehitustööstuse igakülgset arendamist.

Seadus uue viisaastaku plaani kohta näeb ette mitte ainult suuri kapitalimahutusi, vaid ka rasketööstuse ja raudteetranspordi esmajärjekordset taastamist ja arendamist. Seaduses on öeldud:

„Kindlustada rasketööstuse ja raudteetranspordi esmajärjekordne taastamine ja arendamine, ilma milleta NSV Liidu kogu rahvamajanduse kiire ja edukas taastamine on võimatu.“

Pärast esimest maailma- ja kodusõda piirdusid taastamistööd paljudel juhtumel keskmise remondi ja kapitaalremondi teostamisega, sest enamiku ettevõtete seisamise põhjus ei seisnud selles, et nad oleksid olnud füüsiliselt purustatud või maha põletatud. Siis ei töötanud ettevõtted peamiselt tooraine ja küttematerjali puuduse tõttu ning korralageduse tõttu transpordis. Uuel viisaastakul on faktiliselt jutt tohutu suurest kapitaalehitustööst, sest rajoonides, kus saksa rüüstajad ajutiselt peremeest mängisid, muutsid nad stalinlike viisaastakute ajal asutatud esmaklassilised ettevõtted tuhaks ja varemeiks. Seejuures tuleb arvestada, et taastamistöõde ulatus on praegu mitu korda suurem ja et taastamisele kuuluvate tööstuskäitiste tootmisvõimsused ületavad mitmekordselt tsaari-Venemaa tööstuse tootmisvõimsused. Vaatamata fašistide poolt meie maale tekitatud suurele kahjule on Nõukogude Liidul olemas kõik võimalused edukalt teostada rasketööstuse esmajärjekordset taastamist ja arendamist.

Teisest maailmasõjast väljus NSV Liit võitjana mitte ainult sõjaliselt ja poliitiliselt, vaid ka majanduslikult.

NSV Liidu käsutuses on võimas sõjamajandus, mille ümberkorraldamine on raskuste võitmise võimsaks allikaks.

Nõukogude Liidul on nüüd hästi organiseeritud majandus määratu suure rahvatuluga ja ta võib määrata tõhusaid summasid selleks, et alustada rahvamajanduse sõjajärgset taastamist rasketööstusest. See on üks sõjajärgse stalinliku viisaastaku iseärasusi.

Miks on vaja taastada esmajärjekorras rasketööstus?

Rahvamajanduse taastamisel tuleb arvestada nõukogude ja ülemaailmse teaduse ning tehnika uusi saavutusi. Purustatud

suhkruvabriku, mis oli ehitatud 1910. aastal, või 1926. aastal käikulastud kõrgahju taastamine sel kujul, nagu nad töötasid enne Isamaasõja algust, on kahjulik ning ebaotstarbekohane. Kuid selleks, et taastada purustatud tööstus moodsa tehnika baasil, on vajalik rasketööstuse esmajärjekordne taastamine ja arendamine, mis varustab kõiki rahvamajanduse alasid moodstate seadmetega.

Uue viisaastaku suurejooneliste ülesannete täitmine on võimalik ainult tootmise edasise laialdase mehhaniseerimise baasil ja tööjõu tehniliste seadmetega varustamise suurendamise baasil. Nii näiteks näeb uus viisaastakuplaan ette peamiste tarbeainete külluse kindlustamise, milledest enamiku saab toota kõrge viljasaagi baasil. Kuid viimane oleneb tunduval määral põllutöö mehhaniseerimise tasemest, s. o. rasketööstuse poolt toodetavate põllutöömashinade hulgast ja kvaliteedist. Rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastaku plaan näeb ette põllumajandusele 325 000 uue traktori andmise ja põllutöömashinade tootmise 4,5 miljardi rubla väärtuses (1926./27. aasta hindades). Sellele tohutu suure põllumajandusliku tehnika hulga võib anda ainult rasketööstus. Tööstuse varustamine uute masinatega ja tööstusharude automatiseerimine, elektrifitseerimine ning keemia laialdasem tarvituselevõtmine olenevad rasketööstuse arenemisest.

Rasketööstus peab olema taastatud ja arendatud esmajärjekorras, sest ta on võtmeks kõigi teiste majanduslike ülesannete lahendamisel. Seepärast suunataksegi kapitalimahutused esmajärjekorras rasketööstuse harudesse: masinaehitustööstusse, metallurgiasse, elektritööstusse, kivisöe-, nafta- ja keemiatööstusse, ehitusmaterjalide tööstusse jne. Seepärast näebki viisaastakuplaan ette tsiviil-masinaehitustööstuse, kivisöetööstuse, elektrienergia ja tsemenditööstuse toodangu ennesõjaaegse taseme saavutamise juba viisaastaku algul. Mustmetallurgia ennesõjaaegne tase saavutatakse 1948. aastal.

Mustmetallurgia purustamise määra ja järelkult erakordselt suurt taastamistöõde ulatust sel alal iseloomustavad järgnevad andmed: uue viisaastaku alguseks töötas Ukrainas ainult üks neljandik tema mustmetallurgia tootmisvõimsusest (terveksjäänud või vähevigastatud agregaatide jäänused, mis taastati Isamaasõja ajal ja esimestel kuudel pärast selle lõpetamist). 1946. aasta alguses võis Ukraina mustmetallurgia anda niipalju too-

dangut, kuupalju ta andis 1928. aastal. Järelikult, see Ukraina mustmetallurgia tootmis-tehniline aparaat, mis oli loodud kõigi eelmiste viisaastakute jooksul (1928—1940) tuleb veel taastada, õigemini, peaaegu uuesti üles ehitada.

Mustmetallurgia, mis määrab paljus kogu rahvamajanduse taastamise ja arendamise edukuse, ületab viisaastaku lõpul ennesõjaaegse taseme 35% võrra. 1950. aastal peab ta välja laskma 19,5 miljonit tonni malmi, 25,4 miljonit tonni terast, 17,8 miljonit tonni valtsmetalli, 1,35 miljonit tonni raudteerööpaid, ligi 40 miljonit tonni rauamaaki ja ligi 30 miljonit tonni koksi. Selline toodangu tõus saavutatakse taastamise arvel ja samuti uute kapitaalehitustööde ning metallurgia-agregaatide tootlikkuse kõrgendamise arvel. Viisaastaku jooksul taastatakse, ehitatakse ja lastakse käiku: 45 kõrgahju, 165 martäänahju, 15 konvertorit, 90 elektriahju, 104 valtsimismasinat, 63 koksipatareid ja kaevandusi üldvõimsusega 35,4 miljonit tonni maakäi aastas. 1950. aastal moodustab kõrgahjude kasuliku mahu ära kasutamise koefitsient keskmiselt 1,05 1,19 vastu 1940. aastal ja terasesaamine martäänahjude aluspinna ruutmeetrit 4,80 tonni 4,37 tonni vastu 1940. aastal.

Tunduvalt kasvab ka värviliste metallide tootmine. Viisaastaku jooksul tõstetakse vasetoodang 1,6-kordseks, alumiiniumi toodetakse 2, mangaani 2,7, niklit 1,9, seatina 2,6, tsinki 2,5, inglistina 2,7, volframikontsentraati 4,4 ja molübdeenikontsentraati 2,1 korda rohkem. Värviliste ja haruldaste metallide tarvidus NSV Liidu rahvamajanduses rahuldatakse täielikult kodumaise tööstuse arvel.

Esimene sõjajärgne viisaastak näeb ette kütteainetetööstuse harude kiire taastamise ja arendamise. Eriti kõrge kasv on kavetatud saavutada kivisöötööstuses, mis peab 1950. aastal andma 250 miljonit tonni sütt, s. o. 51% võrra rohkem kui 1940. aastal. Viisaastaku jooksul lastakse käiku kaevandusi koguvõimsusega 183 miljonit tonni sütt. Mehhanismide park kasvab kivisöötööstuses kolme- kuni neljakordseks, võrreldes ennesõjaaegse tasemega, mis kindlustab palju tööd nõudvate protsesside mehhaniseerimise ja tööjõudluse kasvu. Söe kvaliteedi parandamiseks ehitatakse viisaastaku jooksul 271 söerikastamis-vabrikut ja 26 söebriketivabrikut. Koksistuva söe toodang ulatub viisaastaku lõpul 57,7 miljoni tonnini, mis rahuldab meie tööstuse tarviduse selle söe järgi täielikult.

Edasi arendatakse ka naftatööstust. Kui ennerevolutsiooni-aegne Venemaa suutis 40 aasta jooksul viia aastase naftatoodangu 9 miljoni tonnini, siis ületas NSV Liit selle taseme 13 aastaga (1928—1940) 3,5-kordselt: 1940. aastal toodeti 31 miljonit tonni naftat. 1950. aastal ületab naftatoodang ennesõjaaegse taseme. Riik saab 35,4 miljonit tonni naftat, s. o. niisama palju, kui tootsid 1937. aastal Mehhiko, Iraan, Hollandi-India, Rumeenia ja Irak kokku. Eriti jõudsasti areneb idarajoonide naftatööstus. Nende rajoonide erikaal kogu naftatoodangus suureneb 12 protsendilt 1940. aastal 36 protsendini 1950. aastal.

Suur toodangu tõus on ette nähtud ka teistes rasketööstuse harudes: Keemiatööstuses 50% võrra, elektrienergia tootmises 70% võrra jne.

Juhtiv osa tööstuse tehnilise varustamise suurenemise kindlustamisel kuulub nõukogude masinaehitustööstusele. Masinate ja seadmete tootmine ületab 1950. aastal ennesõjaaegse taseme kahekordselt. See kindlustab palju tööd nõudvate protsesside laialdase mehhaniseerimise ja tööjõudluse tõusu. Metallurgia-seadmete tootmine moodustab viisaastaku jooksul 405 000 tonni. 1928—1940 ehitati meie maal 4 bluumingut, aga uue viisaastaku kahe esimese aasta jooksul ehitatakse 5 bluumingut. Elektri-seadmete tootmine kasvab 2,5-kordseks, võrreldes ennesõjaaegse ajaga. 1950. aastal lastakse välja 2200 magistraalvedurit, 2,4 korda rohkem kui enne sõda, ja 112 000 traktorit või 3,6 korda rohkem kui 1940. aastal. 1913. aastal oli Venemaal vähem kui 9000 välismaalt imporditud autot. Uue viisaastaku lõpul hakkame välja laskma pool miljonit autot aastas või 3,4 korda rohkem kui 1940. aastal.

Tunduvalt kasvab tööpinkide ehitus — üks masinaehitustööstuse juhtivaid harusid. Viisaastaku lõpus ulatub metallilõikamis-masinate aastatoodang 74 000-ni ja nende masinate koguarv NSV Liidus ulatub 1,3 miljonile. See ületab umbes 30% võrra Ameerika Ühendriikide masinate pargi 1940. aastal. Tuleb tingimata arvestada seda, et masinaehitustööstuse toodangu kasvamisega käib kaasas masinate täiustamine ja võimsuse suurendamine. Seatakse sisse uute masinate tootmine.

Rasketööstuse esmajärjekordset taastamist ja arendamist dikteerivad ka NSV Liidu kaitsevõime ja sõltumatuse, edasise kindlustamise huvid. Nõukogude rahvas, kes etendas fašismi purustamisel väljapaistvat osa ja kes täitis auga oma suure vabasta-

mis-missiooni, sammub praegu eesrinnas võitluses rahu eest, rahvaste rahvusvahelise julgeoleku eest, rahuliku töö eest ja majanduse ning kultuuri õitsengu eest. Kuid rahvusvaheline reaktsioon sepitseb uue sõja plaane. Seepärast õpetabki meid seltsimees Stalin oma käskkirjas 1. mail 1946:

„Arendades rahulikku sotsialistlikku ülesehitustööd, ei tohi me hetkekski unustada rahvusvahelise reaktsiooni sebitsusi, kes haub uue sõja plaane. On tarvis meeles pidada suure Lenini juhendeid selle kohta, et rahulikule tööle üle minnes tuleb alata valvel olla ja hoida meie maa relvastatud jõude ning kaitsevõimet kui silmatähtsa.“

Tänapäeva tingimustes oleneb riigi sõjaline võimsus rohkem kui ei kunagi enne otseselt rasketööstuse arenemistasemest. Armeed varustamiseks moodsate relvaliikidega on vaja arenenud sõjatööstust — lennuki-, tanki-, relva-, sõjamoona- jne. tööstust. Kuid sõjatööstus ei saa areneda ilma selliste rasketööstuse harudeta, nagu must- ja värviline metallurgia, masinaehitustööstus ja elektrienergia tootmine, kivisöe-, nafta- ja keemiatööstus. Võimas rasketööstus on maa kõrge kaitsevõime kindlaks toeks.

Peale rasketööstuse näeb uue viisaasta-plaani seadus ette raudteetranspordi esmajärjekordse taastamise ja arendamise.

Sõja ajal kannatas raudteetransport rohkem kui mingi teine rahvamajanduse ala. Purustuste ulatus on niivõrd suur, et tehtud taastamistöödest hoolimata ei kindlusta raudteetransport tohtu suuri vedusid, mis on vajalikud vabastatud rajoonide majanduse ja kultuuri taastamiseks ning edasiarendamiseks.

Idarajoonide tööstuslik arendamine, eriti sõja ajal, jõudis tunduvalt ette raudteetranspordi arenemisest, mis ei kindlusta nende rajoonide kasvanud veokäibe täielikku rahuldamist. Raudteetranspordi normaalse töö kindlustamine muutub viisaastakuplaani täitmise obligatoorseks tingimuseks eriti veel seepärast, et uuel viisaastakul kasvab veoste hulk tunduvalt.

Esimese sõjajärgse viisaastaku plaan näeb ette kannatadasaanud rajoonide raudteede kapitaalse taastamise, uute liinide käikulaskmise üldpikkusega 7230 kilomeetrit (sealhulgas 3550 kilomeetrit Siberis), teise paari rööbaste taastamise ja ehitamise üldpikkusega 12 500 kilomeetrit ja raudteede elektrifitseerimise 5325 kilomeetri ulatusel. Transport saab 6165 võimsat ja täieli-

kuma konstruktsiooniga vedurit, 555 elektervedurit, 865 mootorvagunit ning uute kaubavagunite arv moodustab 472,500 tükki ja reisijatevagunite arv 6000 tükki.

Reisijatevagunite pargis kasvab üleni metallist vagunite arv. 93% kaubavaguneist varustatakse automaatpiduritega ja 75% automaathaakimisega.

Kavatsusel on suured tööd veetranspordi laiendamise ja täiustamise alal. Võrreldes ennesõjaaegse ajaga kasvab jõetranspordi kaubavedu 1950. aastal 38% võrra ja meretranspordi kaubavedu 2,2 korda.

Uues viisaastakuplaanis on ette nähtud auto- ning õhustranspordi taastamine ja edasiarendamine.

IV

TEHNIKA JA TEADUSE OSA UUEL VIISAASTAKUL

NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastakuplaani üheks põhiülesandeks 1946.—1950. a. on tehnilise progressi ja teaduse arenemise kiirendamine ja sel teel uute tootmise tõusu allikate loomine.

Ilma uut tehnikat tarvitusele võtmata on võimatu realiseerida uue viisaastaku suurejoonelisi ülesandeid.

Seadus kohustab: „Kindlustada edasine tehniline progress kõigis NSV Liidu rahvamajanduse harudes, mis on toodangu võimsa tõusu ja tööjõudluse tõstmise eeltingimuseks; selleks on vaja lähemal ajal mitte ainult järele jõuda teaduse saavutustele väljaspool NSV Liidu piire, vaid need ka ületada.“

Tohutu suurt osa etendab sõjatööstuse suurte tehniliste saavutuste laiendamine tsiviiltoodangu tootmisele. NSV Liidu Ülemnõukogu esimesel istungjärgul ütles saadik Malõšev, et tehnilisi täiendusi ja uusi töö organiseerimise meetodeid tankitööstuses rakendatakse nüüd transpordimasinate ehitamisel. See kindlustab juba 1948. aastaks töökulu vähenemise kaubavagunite valmistamisel poole võrra, võrreldes 1940. aastaga.

Tehniline progress on hädavajalik mitte ainult töö kergendamiseks ja tema tootmisjõu suurendamise kindlustamiseks, vaid ka paljude teiste ülesannete lahendamiseks. Uue tehnika baasil

asutatakse uusi tööstusharusid, näiteks kunstliku vedelkütteeaine tootmine või reaktiivmootorite tootmine jne.

Võitlus lakkamatu tehnilise progressi eest pole ajutine ega möödaminev moment, vaid sotsialistliku majanduse tähtis ning alaline tingimus. Tehnika arenemine kindlustab tootmise laiendamise ja tootmisaparaadi võimsuse suurenemise. Uus viisaastak kujutab endast sammu edasi sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimisel ja järk-järgulisel üleminekul kommunismile. Üleminek kommunismile nõuab sellise tehnilise baasi loomist, mis oma tasemelt ja tüübilt erineb kapitalismi tehnilisest baasist. Marx kirjutab: „Majanduslikud ajastud erinevad üksteisest mitte sellega, mida toodetakse, vaid sellega, kuidas toodetakse, milliste töövahenditega. Töövahendid ei ole mitte ainult inimtööjõu arenemise mõõdupuuks, vaid ka nende ühiskondlike suhete näitajaks, mille juures töö toimub.“¹

Kommunism toetub kõige arenenumale ja eesrindlikumale tehnikale. Selles eesrindlikus tehnikas kuulub eriline koht masinate automaatsele süsteemile, s. o. selliste masinate süsteemile, mis täidab kõige mitmekesisemaid tootmisfunktsioone ilma inimese kaastööta ja vajab ainult kontrollimist tööliste poolt. Masinate automaatne süsteem kindlustab kõige kõrgema tööjõudluse ja selle alusel — tohutu suure toodangu tõusu ja vabastab määratu suure hulga töölisi.

Automatiseerimise ulatuse üle aastail 1946—1950 võib otsustada aparaatide valmistamise tööstuse kasvu järgi. Optilis-mehaaniliste ja elektrimõõduaparaatide toodang suureneb viisaastaku lõpuks 7-kordseks võrreldes 1940. aastaga. See tähendab, et tootmise automatiseerimise tehniline baas kasvab tunduvalt kiiremini kui teistel aladel.

Uuel viisaastakul varustatakse metallurgia-agregaatide kontroll-mõõduaparaatidega ja juhtimise automatiseerimise aparaatuuriga. Masinaehitustööstuses automatiseeritakse eriti laialdaselt voolulinte. Tunduvalt automatiseeritakse tootmisprotsesse elektrivõrkudes ja elektrijaamades. On kavetatud käiku lasta juba üksinda kümneid tuhandeid väikesi kolhoositüüpi hüdroelektriijaamu koguvõimsusega 1 miljon kilovatti. Tööstuses on ette nähtud individuaalse automatiseeritud elektri abil käivitamise laialdane ärakasutamine jne. Tootmisjõudude arenemise

¹ Marx, Kapital, kd. I, 1935. a. venek. väljaanne, lk. 121.

ajaloos planeeritakse esmakordselt niivõrd suurejoonelise ulatusega tootmisprotsesside automatiseerimist.

Uuel viisaastakul võetakse tootmises laialdaselt tarvitusele keemiline tehnoloogia, millel on rahvamajanduse arenemises ja riigi kaitsevõime kindlustamises määratu suur tähtsus. Keemiline tehnoloogia kiirendab tootmisprotsessi ja suurendab ühiskondlikku tööjõudlust,¹ laiendab tootmise toorainete baasi ja suurendab kasulike ainete² arvu ning kindlustab toorainete, jäätmete teiskordset ärakasutamist³. Arvestades keemilise tehnoloogia osa viljasaagi suurendamisel, näeb uus viisaastakuplaan ette mineraalväetiste toodangu suure kasvu. On nähtud ette uute keemiatööstuse harude arendamine — kunstliku vedelküteteaine tootmine, hulk orgaanilise sünteesi alasad, hapniku rakendamine rea tootmisprotsesside intensiivsemaks muutmisel, eeskätt metallurgias ja keemiatööstuses jne.

Peale tootmise automatiseerimise ja keemilise tehnoloogia laialdasema rakendamise näeb seadus uue viisaastakuplaani kohta ette kogu rahvamajanduse laialdase elektrifitseerimise, kusjuures seadus nõuab: „...forsseerida elektriijaamade taastamist ja ehitamist nõnda, et elektriijaamade võimsuse kasv jõuaks ette teiste tööstusharude taastamisest ja arendamisest.“

Elektrifitseerimine tõsteti esmakordselt esile Lenini poolt sotsialismi tehnilise baasi arendamise tähtsama elemendina juba kodusõja ajal. Lenin kriipsutas siis alla elektrifitseerimise otsustavat tähtsust sotsialismi ülesehitamisel. Lenin märkis, et riigi

¹ Üksnes hapniku sissepuhumise rakendamine kõrgahjude juures (kõrgahjudesse hapnikuga küllastatud õhu sissepuhumine) tekitab malmi tootmisel revolutsiooni. Kõrgahju töötamise ajal puhutakse kõrgahju 700 kraadini kuumendatud õhku. Peale hapniku, mis on vajalik koksi põletamiseks, sisaldab õhk umbes 80% lämmastikku, mis on ballastiks. Kõrgahju hapnikuga küllastatud õhu juurdeandmine kiirendab malmisulatamise protsessi, kahekordistab kõrgahjude kasuliku mahu ärakasutamist, vähendab tööjõu kulu ühele tooteühikule ja kindlustab omahinna alandamise.

² Kunstkiud, naha aseained, kunstlik vedelküteteaine jne.

³ Kui näiteks puidu mehhaaniline töötlemine kindlustab kogu puidu hulgest ainult ühe kolmandiku ärakasutamise, siis keemiliste töötlemismeetodite tõttu muutub võimalikuks kõigi metsatöö ja saeveskite jäätmete peaaegu täielik ärakasutamine (tselluloosi tootmine paberitööstusele, kunstkiudaine, galaliidi, parkainete, äädikhape, tärpentiini, atsetooni jne. tootmine).

elektrifitseerimine on rahvamajanduse, sealhulgas ka põlluharimise, üleviimine moodsa suurtööstuse baasile.

Elektrifitseerimise osa ja tähtsus on kindlaks määratud Lenini tuntud vormelis: „Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu riigi elektrifitseerimine“¹.

Elektrienergia omab suuri paremusi võrreldes teiste energia liikidega. Ses suhtes kirjutab Engels: „... elektri kasutamine avab meile tee selleks, et muuta kõik energialiigid — soojuste, mehhaanilise liikumise, elektri, magnetismi ja valguse — ühest liigist teise ja tagasi ning rakendada neid tööstuses.“²

Elektrienergia on suuri paremusi mitte ainult oma iseloomult, vaid ka oma allikatelt. Elektrifitseerimine võimaldab kasutada veeresursse — looduse tasuta energiat. Ta kindlustab ka väheväärtuslike kütteainete liikide ära kasutamist (turvas, pruunsüsi) seal, kus neid toodetakse. Turba ja pruunsöe vedu kaugete vahemaade taha ei ole tasuv. Seepärast on nende rakendamise sfääri ulatuslikum laiendamine võimalik nende soojuste elektrienergiaks muutmise ja selle tootmise kohalt tarbimise kohale üleandmise teel.

1950. aastal moodustab elektrienergia tootmine 82 miljardit kilovatt-tundi, mis on 70% võrra rohkem kui 1940. aastal. 1946. aasta alguseks oli kõigi NSV Liidu elektriijaamade võimsus viidud 10,7 miljoni kilovattini, mis moodustab 95% sellest võimsusest, mis meil oli 1. jaanuaril 1941. Uuel viisaastakul uute võimsuste käikulaskmise tagajärjel 11,7 miljoni kilovati suuruses kahekordistatakse kõigi elektriijaamade koguvõimsus, mis moodustab 1950. aastal 22,4 miljoni kilovatti. Järelikult ületab elektrivõimsuse juurdekasv uuel viisaastakul kõik selle, mis oli meie maal loodud enne sõda. Aastas suureneb võimsus 1,8—2,5 miljoni kilovati võrra. See tähendab, et uue viisaastaku jooksul on elektrivõimsuse iga-aastane juurdekasv suurem, kui oli ette nähtud Goelro plaaniga 10—15 aasta kestel.

Kõige intensiivsem kasv on planeeritud hüdroelektrienergia tootmise alal. 1950. aastal on rajoonide hüdroelektriijaamade võimsus 2,2 korda ja aastane hüdroenergia toodang 2,5 korda suurem kui 1940. aastal. Hüdroelektrienergia erikaal moodustab 1950. aastal 15,2% 10,5% vastu 1940. aastal.

¹ Lenin, Teosed, kd. XXVI, lk. 46.

² Marx ja Engels, Teosed, kd. XXVII, lk. 289.

NSV Liit on rikas vee-energia poolest: kasutamiskõlblikud veeresursid moodustavad 280 miljonit kilovatti. Ennesõjaaegsete stalinlike viisaastakute jooksul ehitati 29 rajooni-hüdroelektrijaama, mis tootsid 1940. aastal 4,5 miljardit kilovatt-tundi hüdroelektrienergiat. Uuel viisaastakul on hüdroelektrijaamade ehitamise ulatus märksa suurem — taastatakse ja ehitatakse 36 elektrijaama. Peale selle on ette nähtud 13 uue rajooni-hüdroelektrijaama ehitamise alustamine. 1946.—1950. aasta jooksul lastakse käiku hüdroelektrijaamu koguvõimsusega 2,3 miljonit kilovatti.

Peale tööstuse edasise elektrifitseerimise arendatakse laialdaselt põllumajanduse elektrifitseerimist: viisaastaku lõpuks on elektrifitseeritud kõik masina-traktorijaamad ja sovhoosid ning kümneid tuhandeid kolhoose. Maa-elektrijaamade võimsus tõuseb 2 269 700 kilovattini.

Suured tööd on ette nähtud raudteede elektrifitseerimise alal. Viisaastaku lõpuks jõuab meie maa raudteede elektrifitseerimise ulatuselt esimesele kohale maailmas.

Raudteede elektrifitseerimine suurendab tema läbilaskevõime 2-kordseks, kusjuures kütteinete kulu väheneb 2,5 korda. See kindlustab raudtee pideva töötamise karmides talvetingimustes.

On tähtis märkida, et meie teadlased lahendavad edukalt elektrienergia ülekandmise probleemi kõrgepinge alalisvooluna suurte vahemaade taha. Selle probleemi praktiline lahendamine uuel viisaastakul võimaldab energiat üle anda rohkem kui tuhande kilomeetri kaugusele (vahelduvvooluna üleandmise maksimaalse vahemaa 400 kilomeetri vastu). Peale selle hakkab elektrotehnika arenema laialdase kõrgesurveauru ja kõrgete temperatuuride rakendamise teed. 40 uues ja laiendatavas elektrijaamas seatakse sisse kõrgesurvekatlad ja turbiinid, mis vähendab tunduvalt kütteinete kulu. Viisaastaku jooksul kasvab kõrgesurve-elektrijaamade võimsus 22 kordseks.

Viisaastaku plaan näeb ette elektrotehnoloogia laialdase rakendamise kergete ja värviliste metallide, legeritud terase ja keemiasaaduste tootmisel ning metallide töötlemisel. Käesoleval viisaastakul areneb laialdaselt gasifitseerimine, kõva kütteinete energokeemiline ära kasutamine ja kivisöe rikastamine. Areneb aparaatide tootmine raadiolokatsiooni jaoks. Kindlustatakse reaktiivse tehnika hoogne arenemine. Tunduvalt

laieneb uue konstruktsiooniga mootorite kasutamine, mis on võimelised kindlustama suuremat kiirust ja võimsust jne.

Rääkides tehnilisest progressist tuleb rõhutada, et sellel on erakordselt suur tähtsus NSV Liidu sõltumatuse ja iseseisvuse kindlustamiseks ning sotsialistliku riigi sõjalis-majandusliku võimsuse edasiseks kasvuks. Sotsialismi võitude kinnitamine ja tema positsioonide kindlustamine võitluses kahe süsteemi, sotsialismi ja kapitalismi vahel nõuab tõsiselt tehnilist progressi. On vaja meeles pidada sm. Molotovi sõnu selle kohta, et „kuni me elame „riikide süsteemis“ ja fašismi ning imperialistliku agressiooni juured pole veel lõplikult välja juuritud, ei tohi meie valvsus võimalike uute rahurikkujate suhtes nõrgeneda...“¹. Ei tohi unustada, et monopolistlik kapitalism võib sünnitada uusi agressoreid. Selleks et kindlustada riiki igasuguste juhuste vastu ja seista valvel rahu eest, on vaja varustada NSV Liidu relvastatud jõud uusima sõjatehnikaga.

Kiire tehnilise progressi ülesande saab edukalt lahendada teadusliku uurimistöö laialdase arendamise tingimusel. Nõukogude teadlased ja leidurid on andnud kodumaale rohkeid iseseisva tehnilise loomingu eeskujusid. Nõukogude teadlased etendasid suurt osa rahuliku ülesehitustöö ajal ja sõjaajal. Tähtsaid Belinski poolt saja aasta eest, 1846. aastal, öeldud ennustuslikud sõnad: „Tulevikus asetame me Euroopa elu vaekausile peale võiduka vene mõõga ka veel vene mõtte.“²

Käesoleval ajal on meil täita suurejoonelisema ulatusega ja tähtsusega ülesanne: lähemal ajal teaduse saavutustele väljaspool NSV Liidu piire järele jõuda ja neid ületada ning rajada uusi tehnilise progressi teid.

Teaduse ja tehnika saavutused tuleb tootmises kiiresti ja laialdaselt tarvitusele võtta ja muuta töö kergendamise ning toodangu tõusu võimsaks hoovaks. See ongi töökodade, ettevõtete ja tööstusharude juhtide üks tähtsamaid ning austavaid ülesandeid. Arusaamine sellest, mis on uus ja progressiivne, peab olema arenenud igal majandusmehel. Ta peab uue tehnika tarvituselevõtmist kõigiti ergutama ja sellele igati kaasa aitama. Praegu peab majandusmehes rohkem kui kunagi

¹ Molotov, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni XXVIII aastapäev, RK „Poliitiline Kirjandus“, 1945. lk. 29.

² Belinski, „Mõtteid ja märkmeid vene kirjandusest“, Teoste kogu, St. Peterburg, 1911, kd. III, lk. 509—510.

varem seotud olema laboratooriumidega, teadusliku uurimise asutustega jne. Ta peab vaatama edasi, aga mitte tagasi. Tuleb olemasolev tehnika mitte ainult omandada, vaid ka seda edasi arendada ja mitte kellelegi loovutada initsiatiivi uue tehnika loomisel. Inertsus, bürokratism ja võhiklus ühel või teisel alal põhjustavad tehnilise mahajäämise kõigi sellest tulevate negatiivsete tulemustega riigile.

Nõukogude teadus peab kindlustama riigi loodusvarade maksimaalse ärakasutamise.

On kavatsusel laialdaselt arendada geoloogilisi uurimistöid ja meie Kodumaa ammendamatu rikkuste uurimist.

Uue viisaastaku plaani seadus näeb ette teaduslike uurimistööde igakülgset ergutamist, teaduslike asutuste ja laboratooriumide ehitamise arendamist, konstruktsioonibüroode, katseinstituutide ja -ettevõtete laialdase võrgu asutamist jne.

Nõukogude teadlaste pere, rohkearvulisem kui ühelgi teisel maal maailmas, ja lähedane ning omane rahvahulkadele, täidab oma suure ülesande. Nõukogude teadlasi juhivad kõige progressiivsem ja ainuõige maailmavaade — dialektiline materialism. Neid juhivad ja innustavad teaduslikele saavutustele ülemaailmne teaduse korüfee, Marxi, Engelsi ja Lenini elutöö suur jätkaja — seltsimees Stalin.

V

TARBEKAUPU TOOTVA TÖÖSTUSE JA PÖLLUMAJANDUSE TÕUS

NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise plaan a. 1946—1950 seab ülesandeks: „Saavutada põllumajanduse ja tarbimisvahendeid tootva tööstuse tõus Nõukogude Liidu rahvaste materiaalse heaolu kindlustamiseks ning meie maal tähtsamate tarbeesemete külluse loomiseks.“

Nõukogude inimeste üha kasvavate tarvete rahuldamine nõuab eelkõige sotsialistliku põllumajanduse taastamist ja edasiarendamist.

Stalinlike viisaastakute kestel muutus meie põllumajandus kõige mehhaniseeritumaks kogu maailmas sotsialistliku suurmaapidamise alusel. Kollektiviseerimise tõttu kasvas tunduvalt

põllumajandusliku toodangu tempo. Kui üksikmajapidamistes üldtoodangu juurdekasv moodustas 1926.—1929. a. kõigest 0,9% aastas, siis teisel viisaastakul, kui talurahva põhimass oli juba astunud kolhoosidesse, moodustas põllumajandusliku toodangu iga-aastane juurdekasv peaaegu 9%, s. o. 10 korda rohkem. Kolhoosimajanduse kiire tõus kestis edasi ka järgnevail aastail.

Suure Isamaasõja ajal tõendas kolhoosikord kogu maailmale oma jõudu ja elulisust. Kolhoosid kindlustasid Punaarmee ja elanikkonna vahetpidamatu varustamise toiduainetega ja tööstuse varustamise toorainetega. Kolhoosnikud töötasid ennast-salgavalt ja ilmutasid enneolematult kõrget arusaamist üldrahvalikest huvidest.

Kuid Suure Isamaasõja ajal vähenes kolhoosides masinate ja traktorite park ning vähenes järsult tööhobuste ja produktiivkarja hulk. Kolhoosidesse jäi vähem töökäsi.

Uus viie aasta plaan näeb ette mitte ainult sõja ajal raskesti kannatadasaanud põllumajanduse täieliku taastamise, vaid ka tema toodangu tunduva tõusu. Kui 1940. aastal põllumajanduse üldtoodang moodustas 177% võrreldes 1932. aastaga, siis 1950. aastal moodustab see 225%. Viisaastaku lõpuks on kogu põllumajanduse toodang ennesõjaaegsest 27% võrra suurem. 1950. aastal moodustab teraviljakultuuride kogusaak 127 miljonit tonni (107% 1940. aasta tasemest), suhkrupeedi kogusaak — 26 miljonit (122%), toorpuuvilla saak — 3,1 miljonit (125%), linakiud — 0,8 miljonit (139%) ja päevalilleseemnete saak — 3,7 miljonit tonni (111%).

Põllumajanduse toodangu tõus saavutatakse külvipinna laiendamise ja viljakuse suurendamise teel. Ainult külvipinna juurdekasv üksinda moodustab viisaastaku jooksul 45 miljonit hektaari, s. o. rohkem, kui ennesõjaaegse Saksamaa ja Prantsusmaa kogu külvipind kokku. Külvipinna laiendamine uue viisaastaku jooksul ületab rohkem kui 100% võrra külvipinna suurenemise esimesel viisaastakul (21,4 miljonit hektaari) ja on teise viisaastaku juurdekasvust tunduvalt suurem.

Erilist tähelepanu pööratakse nisukasvatuse taastamisele ja edasisele suurendamisele. Märksa laieneb ka tangainete kultuuride külvipind, eriti riisi, tatra ja kaunviljade külvipind. Kasvab tehniliste kultuuride, kultuurheina jne. külvipind.

Ennerevolutsioonიაegse Venemaa põllumajandus oli mitte ainult mahajäänud, vaid ka ü h e k ü l g n e, peamiselt teravilja-

majandus. Seepärast oligi tsaari-Venemaa sunnitud, vedades vilja välismaale, vedama samal ajal sisse puuvilla, villa ja teisi tooraineid tööstuse jaoks.

Üheks NSV Liidu põllumajanduse arendamise peamiseks isearasuseks on põlluharimise ühekülgse arenemise likvideerimine ja kõigi tema harude üheaegse tõusu kindlustamine.

„... Meie põllundus muutub kvalifitseeritumaks ja produktiivsemaks ning õige külvikorra sisseseadmine saavutab reaalse aluse“¹, ütles seltsimees Stalin partei XVIII kongressil. Kui 1913. aastal veeti sisse 46,9%, 1930. aastal aga 15% kogu töödeldavast puuvillast, siis 1939. aastaks muutus NSV Liit puuvilla eksportivaks maaks.

Uus viisaastak näeb ette põllumajanduse edasise igakülgse arendamise.

Õigete külvikordade taastamine ja sisseviimine kõigisse kolhoosidesse ja sovhoosidesse, määratu suur põllumajandusliku töö mehhaniseerimise ulatus ühenduses mineraalväetistega varustamisega ja suurte niisutustöödega kindlustavad teraviljakultuuride keskmise viljakuse suurenemise kuni 12 tsentnerini hektaarilt. Teraviljakultuuride viljakuse keskmine iga-aastane juurdekasv moodustab 8—10%, s. o. rohkem kui kahe esimese viisaastaku jooksul.

Võitlus viljakuse tõstmise eest seisab põllumajanduse taastamise ja arendamise plaanis esikohal. Uue viisaastaku seadus määras, et „... põllumajanduse tähtsaimaks ülesandeks 1946.—1950. aastal on viljakuse tõstmine ja põllumajandussaaduste kogusaagi suurendamine põllunduskultuuri tunduva tõstmise ja eesrindliku põllumajandusteaduse saavutuste laialdase kasutamise alusel...“ Viisaastaku lõpul saadakse 65% kõigest teraviljakultuuride kogusaagi suurendamisest viljakuse tõstmise teel ja 35% külvipinna suurendamise teel.

Loomakasvatus areneb uuel viisaastakul kiires tempos. Võrreldes 1945. aastaga suureneb kariloomade arv 39% võrra, lammaste ja kitsede arv 75% võrra ja sigade arv 3-kordseks. Kõigiti hakatakse arendama linnukasvatust. Kariloomade keskmine iga-aastane juurdekasv kolhoosides moodustab üle 13%.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 510, RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1945.

Kariloomade arvu kasvu tempo NSV Liidus uuel viisaastakul on eriti silmapaistev võrreldes kariloomade arvu kasvamise tempoga Lääne-Euroopa maades. 40 aasta jooksul (aastail 1870—1910) suurenes seal kariloomade arv kõigest 26% võrra, s. o. keskmiselt 0,65% võrra aastas.

Kariloomade arvu kasvuga käib kaasas ka nende kvaliteedi parandamine.

Kariloomade tõuparandus ja teised abinõud suurendavad nende produktiivsust. Muuseas suureneb ühe lehma piimaand viisaastaku jooksul keskmiselt 67% võrra. Liha- ja rasvatoodang suureneb võrreldes 1940. aastaga peaaegu 25% võrra ja ületab 1945. aasta taseme 2,5-kordselt. Loomakasvatuse arendamise tingimuseks on söödabaasi tõsine kindlustamine: heinte ja teiste söödakultuuride külvipinna suurendamine, nende viljakuse tõstmine, looduslike heinamaade parandamine jne.

Kogu põllumajanduse tõusuks on suur tähtsus niisutustööde arendamisel. Need on eriti tähtsad maa lõuna- ja idarajoonides. Lenin kirjutas oma kirjas 14. aprillist 1921 Kaukaasia kommunistidele: „Niisutamine on eriti tähtis, et põllundust ja karjandust iga hinna eest tõsta.“¹

Uuel viisaastakul teostatakse suuri töid niisutussüsteemide taastamisel ja ehitamisel. Niisutatav pindala kasvab 656 000 hektaari võrra. 1947. aastal viiakse lõpule hiiglasuure niisutussüsteemi — Nevinnomõsski kanali — ehitamine Stavropoli krais, kus luuakse üleujutatav tsoon 5 kilomeetri laiuselt kanali mõlemal kaldal. Täie hooga käib suurejoonelise Kžõl-Orda tammi ehitamine Kazahstanis. Läheneb lõpule Kirovi-nimelise niisutussüsteemi ehitamine Nälja-stepis, Orto-Tokoi ja Tedženi veebasseinide ehitamine. On teostamisel ehitustööd Kura-Araksi madaliku, Volga-Ahtuba basseini ja Krasnodari krai suurte maa-alade niisutamiseks. Rahvaehitusmeetodiga, kolhoosnike enda jõul ehitatakse kanaleid Kesk-Aasia Vabariikides.

Arenevad tööd vesistute ja tiikide ehitamiseks, eriti stepi- ja veevaestes rajoonides, niisutatavate piirkondade loomiseks juurvilja ja teiste põllumajanduslike kultuuride tarvis.

Suur töö maa-alade niisutamiseks soodustab plaani täitmist kartuli-juurviljabaaside kindlustamise osas, aedade, viinamarja-istanduste jne. taastamist ja arendamist.

¹ Lenin, Teosed, kd. XXVI, lk. 192.

Mittemustamullamaa vööndis põhjarajoonides ja Valge-Vene NSV-s viiakse läbi soostunud pinnase kuivendus- ja heina- ning karjamade maaparandustööd. Viisaastaku jooksul kuivendatakse 615 tuhat hektaari maad.

Põllumajanduse tõsise õitsengu saavutamiseks näeb viisaastaku plaan ette põllumajanduse tehnilise taseme tõstmise. Künnitööde mehhaniseerimine teostatakse 90% ulatuses ennesõjaaegse 72—75% vastu; viljakoristustööd kombainidega viiakse 55%-ni 1941. aasta 44% vastu. Järelikult kuulub 1950. aastal peaaegu kogu külvipind kündmisele traktorite abil, ning rohkem kui pool viljasaaki kombainidega koristamisele. Viisaastaku lõpuks traktoripark peaaegu kahekordistub võrreldes 1940. aastaga. 1946.—1950. a. jooksul saab põllumajandus 195 tuhat kombaini ja enam kui miljon teisi põllutöomasinaid: tuulamismasinaid, traktor-kultivaatoreid, ratassahku ja niidumasinaid, samuti ka sadu tuhandeid autosid. Viisaastaku jooksul taastatakse 9 ja ehitatakse 5 uut põllutöomasinate tehasi ja uus kombainide tehas. Masinad muutuvad võimsamateks ja täiuslikumateks. Planeeritud on 950 uue masina-traktorijaama ehitamine koos jooksva remondi töökodade, majanduslike ehituste ja remondibaaside ehitamisega nende tarvis. MTJ-dé, kolhooside ja sovhooside tarvis valmistatakse ette ligi 2 miljonit kvalifitseeritud töölisi.

Määratu suurte tööde kindlustamiseks põllumajanduse alal on viisaastaku plaanis ette nähtud suured kapitalimahutused. Ainuüksi riiklikud kapitalimahutused põllumajandusse aastail 1946—1950 moodustavad 19,9 miljardit rubla. Sellest hulgast mahutatakse masina-traktorijaamade taastamisele ja arendamisele 8,8 miljardit rubla, niisutus- ja maaparandustöödele 2 miljardit rubla ja kariloomade arvu suurendamisele sovhoosides 2 miljardit rubla. Kolhoosid ise mahutavad viisaastaku jooksul ühiskondlikku majandusse ligi 38 miljardit rubla.

Kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse hoolitsus kolhoosikorra edasise kindlustamise eest leidis väljendust seaduses esimese sõjajärgse stalinliku viisaastaku kohta, mis näeb ette: „Kolhooside kollektiivse majapidamise igakülgseks tugevdamiseks ja arendamiseks: kindlustada kolhooside kollektiivse vara, nende tulude, jagamatute fondide, ehituste, karja, inventari, kuid samuti kindlustusseemne- ja söödafondide edasist kasvu.

Kindlustada kolhoosi ühismaade ja kolhoosiomandi kaitset, mitte lubada põllumajandusliku artelli põhikirja ja kolhoosidemokraatia — kolhoosi juhatuse valitavus, tema kohustus aru anda põllumajandusliku artelli liikmete ühiskoosolekul — rikkumist.“

Põllumajanduse taastamise ja edasiarendamise tähtsaimaks tingimuseks on kolhooside juhtimise tõsine parandamine, bolševistliku korra jaluleseadmine nende töös. Viimaste aastate jooksul rikuti reas rajoonides jämedalt põllumajandusliku artelli põhikirja: tööpäevade ebaõiglane kulutamine, kolhoosiomandi laialitassimine, ühiskondlike maade omastamine, artelli asjaajamise demokraatlike põhimõtete rikkumine. Need rikkumised tõi esile ja mõistis hukka NSVL Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee oma ajaloolises otsuses 19. septembrist 1946. aastal „Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides“.

Pillav ümberkäimine tööpäevadega teeb need väärtusetuks ja vähendab kolhooside rahalisi ning ainelisi sissetulekuid, mis kuuluvad jagamisele põllumajanduslike artellide liikmete vahel. See vähendab omakorda kolhoosnike huvi kolhoositöö vastu. Ühiskondlike maade omastamine õõnestab aga kolhooside ühiskondlikku majandust.

Põllumajandusliku artelli põhikirja jämeda rikkumise faktid, mis on näidatud otsuses, toovad suurt kahju kolhoosikorrale ja ohustavad kogu meie maa sotsialistlikku ülesehitustööd. NSVL Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee otsus paneb piiri kolhooside ühiskondliku majanduse laastamisele ja loob eeldused põllumajandusliku artelli kui kolhoosikorra põhivormi edasiseks kindlustamiseks. Kolhooside ühiskondlik omand on püha ja puutumatu. Igasugustele katsetele kolhoosivara varastada ja pillata tuleb lõpp teha kõige karmimate abinõudega.

Suur tähtsus korra jaluleseadmisel kolhoosides, kolhoosikorra edasiarendamisel ja kindlustamisel on NSVL valitsuse juurde loodud Kolhooside Nõukogul.

Kohalikud parteiorganisatsioonid, maa- ja nõukogude organid peavad lühima aja jooksul likvideerima põllumajandusliku artelli põhikirja igasugused rikkumised.

Seltsimees Stalin õpetab, et „üleminek kollektiivmajapidamisele kui valitsevale majapidamisvormile ei vähenda, vaid suurendab kommunistide juhtivat osa meie põllumajanduse

tõstmisel. Isevool on praegu rohkem kui kunagi ohtlik põllumajanduse arenemisele. Isevool võib praegu kogu asja nurja ajada¹.

See seltsimees Stalini poolt jaanuaris 1933 antud näpunäide on kehtiv ka tänapäeval.

Uus viisaastakuplaan avas kolhoositalurahvale suurejoonelised väljavaated. Koos kogu nõukogude rahvaga võttis maa-töörahas uue viisaastaku vastu kui võitlusprogrammi meie kodumaa edasise õitsengu eest. Sotsialistlik võistlus stalinliku plaani suurte tööde täitmiseks ja ületamiseks haaras kolhoosnike laialdasi masse. Põllumajanduses, nagu teada, lisandusid möödunud laastava sõja poolt esilekutsutud raskustele põuaga seoses olevad raskused. Kuid kolhoositalurahvas ületab need otsustavalt. Põllumajanduse edasine tõus on seda kiirem, mida teadlikumaks muutub kolhoosnike suhtumine oma ülesannetesse, mida rohkem tugevneb töödistsipliin kolhoosides, mida laialdasemalt ja sügavamalt areneb sotsialistlik võistlus põllumajanduse taastamise ja arendamise stalinliku programmi täitmiseks ja ületamiseks.

Uue stalinliku viisaastaku täitmine kindlustab sotsialistliku põllumajanduse edasise tugevdamise ja arendamise, kolhoositalurahva majandusliku ja kultuurilise arengu uue tõusu, võimaldab edasisi samme vastandlikkuse hävitamiseks küla ja linna vahel.

Põllumajanduse arenemine ning kerge- ja toiduainetetööstuse tootmisbaasi laienemine suurendab tunduvalt toidu- ja laiatarbekaupade tootmist. Tarbekaupade tööstustoodangu igaaastane keskmine juurdekasv moodustab 17% kolmanda viisaastaku 11,5% vastu. Jõudsalt kasvab kunstiidi, puuvillriide, kunstvilla jne. tootmine.

1950. aastal on kunstiiditoodang 4,6 korda ning puuvillriide toodang 9,6 korda suurem kui enne sõda. 1950. aastal toodetakse 4 miljardit 686 miljonit meetrit puuvillriiet, 159,4 miljonit meetrit villast riiet, 240 miljonit paari nahkjalatseid, 88,6 miljonit paari kummijalatseid, 580 miljonit paari sukki ja sokke jne.

Elanikkonna tarbimisstruktuuris kasvab tunduvalt metall-esemete: kellade, jalgrataste, grammofonide jne. osa. Nende too-

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 355, (eestikeelne väljaanne).

dang suureneb viisaastaku jooksul 4 kuni 7-kordseks. Elanikkonnale avatakse laialdane õmblusmasinate, jalgrataste, mootorrataste, kergesõiduautode jne. müük.

Tunduvalt laieneb toiduainetetööstus. Aastail 1946—1950 taastatakse ja ehitatakse juurde suhkru-, konservi- ja piimasaaduste vabrikuid, lihakombinaate, külmutushooneid, leivatööstusi jt.

Uuel viisaastakul parandatakse märksa kerge- ja toiduainetetööstuse toodete sortimenti ja kvaliteeti.

VI

NÕUKOGUDE RAHVA AINELISE JA KULTUURILISE TASEME TÕUS

Uus stalinlik viisaastak näeb ette mitte üksnes tootmise, vaid ka tarbimise märgatavat tõusu. Laiendatud sotsialistliku taastootmise üha kasvav ulatus kindlustab NSV Liidus tööraha ainelise ja kultuurilise taseme tõusu.

On teada, et kapitalistlikus ühiskonnas käib tööstuse kasvuga kaasas tööliklassi suhteline ja absoluutne vaesumine.

Tööliklassi vaesumine, tööpuuduse kasv, ent samuti väikekodanluse ruineerumine kitsendavad veel enam tööraha tarbimise piire, kusjuures jutt ei käi üksnes esemete tarbimise hulga piiramisest jne., vaid ka tarbimise enese järsust kvaliteedilisest halvenemisest. Rääkides tööraha tarvidustest kriipsutas Marx alla, et kapitalism „... tekitab ühelt poolt nende rahuldamiseks määratud vahendite ja vajaduste rafineerituse, ent teiselt poolt vajaduste metsistumise ja täiesti jämeda, abstraktse labastumise... Isegi puhta, värskel õhu vajadus lakkab olemast tööliste vajaduseks. Inimene asub taas elama koobastesse, mis on aga mürgistatud tsivilisatsiooni katkuhingusest ja millede suhtes ta tunneb end ebakindlalt, nagu võõra jõu suhtes, mis võib iga hetk temalt libiseda, ning milledest teda võidakse iga hetk välja heita, kui ta ei tasu nende kasutamise eest. Tööline peab tasuma nende surnukambrite eest“.¹

¹ Marx ja F. Engels, Teosed, köide III, lk. 655.

Sedamööda, kuidas kapitalistlik tootmisviis areneb, tööstus ühest küljest laieneb, teisest küljest aga kitsenevad tarbimise piirid. See vastuolu on kapitalismi põhilise vastuolu üheks konkreetseks väljendusvormiks — vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja omandamise eraiseloomu vahel. Ebaproportsionaalsus tootmise ja tarbimise vahel leiab oma ajutise ja vägi-valdse „lahenduse“ kriisides.

Vastandina kapitalismile pole NSV Liidus vastuolu tootmise ja tarbimise vahel. Tootmise kasvuga käib kaasas tarbimise kasv. Ekspluateerivate klasside likvideerimise tagajärjel ja rahvamajanduse kasvu alusel suureneb üha enam laiaade töörahvahulkade tarvituseks minevate esemete hulk. Rahvatulu¹ kasvas 21 miljardilt rublalt 1913. aastal 128,3 miljardi rublani 1940. aastal, 1950. aastal moodustab see aga 177 miljardit rubla (kõik andmed 1926.—1927. a. püsihindades). Niisiis suureneb rahvatulu 1950. aastal, võrreldes 1940. aastaga, 48,7 miljardi rubla võrra ehk rohkem kui 30%.

NSV Liidu rahvatulu ei lähe ei kapitalistidele, mõisnikele ega väljamaksuks välismaistele pankuritele, vaid täielikult rahvale.

Osa rahvatulust paigutatakse uute tehaste, kaevanduste, raudteede jne. ehitusse (akumulatsioon), osa vajalikeks tagavaradeks, ent suurem osa läheb tarbimisfondi.

Seoses sõjaliste kulude tunduva kärpimisega tõuseb viis-aastaku lõpuks tarbimise osa kogu rahvatulus kuni 73% (akumulatsioonifond moodustab 21% ja riiklikud tagavarad 6%). Uus stalinlik viisaastak näeb ette tööliste ja teenistujate töötasu tunduva tõusu, aineliste ja rahaliste tasude suurenemise tööpäevade eest kolhoosnikele, üheaegselt kõigi kaupade hindade järjekindla alandamisega.

Riikliku ja kooperatiivse kaubanduse jaemüügi kaubakäibe ulatus moodustab 1950. aastal (võttes arvesse 1945. aasta hindade taseme alandamise) 275 miljardit rubla, s. o. 28% rohkem kui 1940. aastal (võrreldavais hindades).

Organiseerides rahvamajanduse taastamist ja tõusu omista-

¹ Rahvatulu all mõistetakse antud aastal tööga loodud uusi väärtusi. Rahvatulu (rahvuslik tulu) on üldtoodangu väärtus, mis on toodetud aasta jooksul kõigis rahvamajanduse harudes, kusjuures on maha arvatud äratarvitatud valmistusvahendite (toormaterjali, kütteenete, abimaterjalide, amortisatsiooni) väärtus.

vad partei ja valitsus suurt tähelepanu kaubakäibe ja laiatarbekaupade massilise tootmise arendamisele.

„On vajalik, et maa oleks kaetud kaubabaaside, poodide ja kaupluste rikkaliku võrguga“, ütles seltsimees Stalin ÜK(b)P XVII kongressil. „On vajalik, et kaubad tsirkuleeriksid nende baaside, kaupluste ja poodide kanaleid mööda lakkamatult tootmiskohalt tarbija juurde. On vajalik, et sellele alale oleksid kaasa tõmmatud nii riiklik kaubandusvõrk kui ka kooperatiivne kaubandusvõrk, nii kohalik tööstus kui ka kolhoosid ja üksik-talunikud.“¹

Nõukogude kaubanduse arenemisele avaldab suurt mõju NSVL Ministrite Nõukogu poolt 9. novembril 1946. aastal antud määrus „Kooperatiivkaubanduse arendamisest toiduainete ja tööstuskaupadega linnas ning maal ja toiduainete ning massikaupade tootmise suurendamisest kooperatiivsete ettevõtete poolt“. Valitsuse määrus, milles nõukogude rahvas nägi uut näidet seltsimees Stalini hoolitsusest töörahva heakäekäigu eest, paneb aluse põhilisele murrangule tööndus- ja tarbimiskooperatsiooni tegevuses. Tugeva konkurentsi loomiseks riikliku ja kooperatiivse kaubanduse vahel peab kooperatsioon laiendama kauplemist tarbeesemetega, parandama kaubaringlust linna ja maa vahel, värvates tööliste varustamiseks toiduainete ja tööstuskaupade täiendavaid hulki. Laiendades tunduvalt kaubandust peab tarbijate kooperatsioon laiendama ka kaupade tootmist müügi jaoks, töönduslik kooperatsioon peab aga oma toodangut ja kaubandusvõrku tunduvalt laiendama.

Töönduslik kooperatsioon, invaliidide kooperatsioon ja kohalik tööstus on kohustatud laialdaselt ära kasutama kohalike toorainete ressursse. Lisaks sellele saavad kooperatiivid ja kohalik tööstus riikliku abi korras liiduvabariikide tööstusministeeriumidelt toorainet ja materjale, samuti ka sisseseadeid oma ettevõtete tootmisvõime tõstmiseks. Nõukogude valitsus on andnud ühistegevusele terve hulga maksusoodustusi. Tulumaksu määra alandamine kindlustab artelli liikmetele saadava puhaskasu tunduva suurenemise ja kehtestatud lisatöötasu 20% ulatuses jaotatavast tulust tõstab artelliliikmete huvi tööstustoodangu tõstmise ja ettevõtte tulukuse vastu.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 408 (eestikeelne väljaanne).

Seni kehtis kooperatiivse tööstuse poolt toodetavate kaupade tsentraliseeritud jaotussüsteem. See tõkestas kaupade kiiret toimetamist tarbijani, tarbijate huvide arvestamist jne. Tavaliselt ei müünud töönduslik kooperatsioon oma tooteid oma kaupluste kaudu, kaotas sidemed tarbijaskonnaga ega vastanud seetõttu nõukogude turu huvidele. Mis puutub tarbijate kooperatsiooni, siis ka tema lakkas tegelikult kauplemast linnades ja töölisasulates, maal aga jaotas riigi poolt tsentraliseeritud fondidest saadud kaupu.

Valitsuse määrus näeb ette kõigi nende puuduste likvideerimise, töönduslike ja tarbijate kooperatiivide tootmis- ning kaubandustegevuse laiendamise, tarbijate teenindamise tunduva parandamise.

Tunduvalt kasvab ka elamuehitus, millesse 1946.—1950. aasta vältel mahutatakse 42,3 miljardit rubla, 14,5% rahvamajanduse kapitalimahutustest. Viisaastaku jooksul taastatakse ja ehitatakse 72,4 miljonit ruutmeetrit riikliku elamufondi elamis-pinda, 12 miljonit ruutmeetrit põrandapinda elanike poolt riikliku krediidi abil ehitatud individuaalelamuis, 3,4 miljonit maja (sealhulgas 2 240 000 maja vabastatud rajoonides) NSV Liidu külades kolhooside ja talunike poolt riikliku krediidi abil.

Elamuehituse programmi teostamisel peab etendama suurt osa uus tööstusharu — kokkupandavate elumajade puust standardosade, kipsi, tsemendi ja teiste materjalide tootmine tehastes ja vabrikutes. Uue tööstusharu loomine ja sammude astumine ehitusmaterjalide ja metsatööstuse toodangu tõstmiseks, ühenduses töö laialdase mehhaniseerimisega, kindlustavad edu elamuehituse plaani täitmisel.

Nõukogude rahva kultuurilise ja elutarbelise teenindamise laiendamise programm on väga suur. Piisab, kui märkida, et 1950. aastal kulutab riik seks otstarbeks 106 miljardit rubla (ilma riiklike kulutusteta linnade ehitusele), mis ületab 2,6-kordselt 1940. aasta taseme.

On teada, et seoses sõjaga ei saanud osa noorsoost normaalselt pühenduda õppetöele (Isamaasõjast osavõtnud noored, ajutiselt okupeeritud rajoonide noorsugu). Õppetöö võimaldamiseks elanikkonna sellele osale luuakse töölis- ja talunoorsoo koolide tihe võrk. Lisaks sellele on ette nähtud kõigi orbude üleskasvatamine lastekodudes riigi kulul.

On ette nähtud suur töö tööliste kultuurilise-tehnilise taseme tõstmiseks. Viisaastaku jooksul suurendatakse ja uuendatakse meie maal tublisti tööliste koosseisu. Viisaastaku lõpul moodustab tööliste ja teenistujate arv NSV Liidu rahvamajanduses 33,5 miljonit inimest. Uute tööliste ja teenistujate juurdekasv moodustab ligemale 1 250 000 inimest aastas. Uute töötajate juurdevool seab üles küsimuse tõsisest tööst uute kaadrite ettevalmistamise alal. Kuid ka vanad kaadrid peavad väsimatult tõstma oma kvalifikatsiooni. Viisaastaku jooksul on ette nähtud 7,7 miljoni inimese väljaõpetus individuaalselt, brigaadides ja kursustel tööstuste ja põllumajanduse tarvis. Tootmisprotsessist lahkumata tõstavad oma kvalifikatsiooni 13,9 miljonit inimest, ning riiklike tööjõureservide süsteemis valmistatakse ette 4,5 miljonit inimest. Kokku saab viisaastaku jooksul väljaõppe 26,1 miljonit inimest.

Selline grandioosne tööde ulatus NSV Liidu tööliklassi kvalifikatsiooni tõstmiseks on väga suureks teguriks tööviljakuse suurendamisel ning on sammuks edasi vastuolu likvideerimisel füüsilise ja vaimse töö vahel. Lõpuks väärrib märkimist, et viisaastaku jooksul lasevad kõrgemad õppeasutused välja 602 000 spetsialisti, ning tehnikumid ja teised erialalised keskmised õppeasutused 1 326 000 inimest.

1950. aastal töötab meie maal 193 000 algkooli, seitsmeaastast kooli, ja keskkooli, kus saab õpetust 31,8 miljonit inimest. Täielikult kindlustatakse linnas ja maal üldkohustuslik laste õpetus seitsmenda eluaastast alates.

Ükski maa maailmas ei kuluta nii palju summasid rahva tervishoiule kui Nõukogude Liit. Uus viisaastak näeb ette peale arstiasutuste võrgu täieliku taastamise veel ka selle tunduvat laiendamist võrreldes sõjaeelsega. 1950. aastal moodustab haiglavoodite arv 985 tuhat 710 tuhande vastu 1940. aastal. Tunduvalt laieneb emade ja laste nõuandlate, lastehaiglate ja piimaköökidete võrk. Kohtade arv alalistes lasteaedades tõuseb 1 251 000-ni ennesõjaaegse 859 000 vastu.

LIIDUVABARIIKIDE RAHVAMAJANDUSE TAASTAMISE JA ARENDA MISE VIISAASTAK

Uues stalinlikus viisaastakus ilmneb eriti väljapaistvalt NSV Liidu rahvaste sõpruse ja vendluse leninlik-stalinlik rahvuspoliitika.

Seadus 1946.—1950. a. viisaastakuplaanist tema ülesannetes liiduvabariikide ja majanduslike rajoonide kohta lähtub kannatadasaanud rajoonide majanduse taastamise ja kõigi vabariikide ning rajoonide rahvamajanduse edasise kasvu vajadustest. Tootmisjõudude paigutus uuel viisaastakul näeb ette tööstuste igakülgse lähendamise toormaterjalide allikaile ja tarbimisrajoonidele, ülikaugete ja ebaratsionaalsete vedude piiramise, NSV Liidu kaitsevõimsuse pideva tugevdamise ja rahvusvabariikide töölishulkade majandusliku, poliitilise, ning kultuurilise taseme tõstmise.

NSV Liidu kõigi rahvaste poliitilise võrdsuse lõi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Kuid paljud rahvad ei suutnud kõrraga tõusta kõrgemale astmele ning jõuda järele ettejõudnud rahvastele. Oli vajalik vene rahva kestev abi nende majandusliku ja kultuurilise mahajäämuse kaotamiseks, selleks, et viia neid tõusuteele.

Rahvusvabariikide majandusliku ja kultuurilise mahajäämuse likvideerimine sai kiires tempos teoks stalinlike viisaastakute päevil. Rahvusvabariikide rahvamajandusse suunati suured kapitalimahutused. Kui 1940. aastal NSVL tööstuse üldtoodang võrreldes 1913. aastaga oli kasvanud 12-kordseks, siis Kazahhi NSV-s kasvas ta 22,2-kordseks, Armeenia NSV-s oli vastav näitaja 22,3, Gruusia NSV-s 26,4, Kirgiisi NSV-s 160 ja Tadžiki NSV-s 242.

Varem mahajäänud rajoonide tööstusliku arengu kiire ja intensiivne protsess aga ei tekitanud NSV Liidu vanade tööstusrajoonide majandusliku kasvu pidurdumist. Need arenesid kiiretempoliselt ja etendasid hiiglasuurt osa kogu NSV Liidu, sealhulgas ka liiduvabariikide majanduse tehnilises ümbervarustamises.

Tööstuskollete, võimsate tehaste, vabrikute, kaevanduste, elektri jaamadade loomine, raudteede võrgu laiendamine varem

mahajäänud rajoonides tähendas üheaegselt rahvuslike kaadrite, nõukogude intelligentsi kasvatamist kui ka rahvusvabariikide töörahva poliitilist ja kultuurilist kasvu.

Varem mahajäänud rajoonide industrialiseerimise intensiivne protsess kindlustas tootmisjõudude tunduva tugevdamise ja maa kaitsevõime tõusu.

Saksa ja jaapani maadeahnitsejate purustamisel etendas hiiglasuurt osa tööstuse arendamine idas, Uurali-Kuznetski kivisöemetallurgiabaasi loomine ja hiiglasuurte tehaste ehitamine idarajoonidesse.

Esimesel sõjajärgsel viisaastakul toimub uus suur kapitaliehitus Siberis, Uuralis ja Kaug-Idas, kuhu luuakse suured metallurgia- ja kütteenainete, kerge- ja tekstiiltööstuse baasid.

Edasisi samme tööstuse tugevdamisel iseloomustavad järgmised andmed: 1950. aastal on Uuralis malmivalu 2,5 korda suurem kui 1940. aastal. Uural ja Siber annavad 1950. aastal 30% malmi rohkem kui kogu Nõukogude Liidu metallurgia-tööstused 1932. aastal, peaaegu kolm korda rohkem kui 1928. aastal. Kaug-Idas luuakse võimas metallurgia-, energeetika- ja kütteenainete tööstus ja laevaehitus. Kazahhi ja Kirgiisi NSV-s kasvab tööstustoodang 4 ja Uzbekistanis kaks korda kiiremini kui tööstustoodang kogu Nõukogude Liidus. Nende edusammude tulemusena kasvab idarajoonide tähtsus majanduselus veelgi. Üheaegselt teostub tööstuse lähendamine toorainete allikatele ja tarbimisrajoonidele.

NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viis-aastak 1946—1950 näeb ette „VNFSV, Ukraina, Valge-Vene, Leedu, Moldaavia, Läti, Eesti ja Karjala-Soome NSV kannatada saanud rajoonides tööstuse ja transpordi taastamise protsessis tööstuse sõjaeelse paigutuse puuduste likvideerimist, pidades silmas kõigis neis rajoonides oma energeetika- ja kütteenainete baasi, ehitusmaterjalide tööstuse ning kerge- ja toiduainetetööstuse massiliste saaduste tootmise taastamist ja arendamist.“¹

Uuel viisaastakul, kategoorilisemalt kui kunagi varem, seatakse üles küsimus vabariikide rahvamajanduse arendamisest

¹ N. A. Voznessenski, „NSVL rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaan 1946—1950“, RK „Poliitiline Kirjandus“, 1946, lk. 20.

tervikuna, kusjuures see arendamine lasub üha rohkem liiduvabariikides loodava rasketööstuse õul. Selles suhtes annab kõige selgema pildi mustmetallurgia kasv, mis väga paljus määrab kindlaks majanduslike rajoonide edasise majandusliku arengu ilme. Uuel viisaastakul on ette nähtud metallurgiatehase ehitamine Leningradi oblastisse, Kaug-Ida metallurgiatehase täieliku tsükli ehitamise lõpetamine, Kurski anomaalia maagibaasi ettevalmistus uue metallurgiatehase ehitamiseks, Kazahhi NSV-s asuva tööstustehase ja 1946. aastal käikulastud Uzbeki metallurgiatehase lõplik väljaehitamine, uue suure metallurgiatehase ehitamine Kazahhi NSV-s, metallurgiatehase ehitamine Gruusia NSV-s, valamistehase ehitamine Azerbaidžani NSV-s. Esmakordselt meie maa tootmisjõudude arenemise ajaloos astuvad idarajoonid ühtsele tasemele lõuna metallurgiaga: nende erikaal kasvab malmi osas 1940. aasta 29 protsendilt 1950. aastaks 44 protsendini, terase osas 34 protsendilt 51 protsendini ning valtsmetalli osas 33 protsendilt 51 protsendini. Käesoleval viisaastakul on ette nähtud kohaliku toormaterjali ja kütteenite baasi maksimaalne arendamine.

Üleminek sotsialismilt kommunismile maa majandusliku võimsuse hiiglakasvu baasil nõuab kõigi rajoonide majanduse igakülgset arendamist.

Uued keerukad ja suured majanduslikud ülesanded tõstavad esile rasketööstuse võimsate baaside loomise küsimuse liiduvabariikides.

Kaug-Idas ja Siberis luuakse oma rauamaagibaas, võetakse kasutusele Bureini söebassein, organiseeritakse kunstliku vedelkütte baas Ida-Siberis. Uralis kindlustatakse lisaks metallurgia- ja masinaehitustööstuse võimsale edasiarendamisele oma küttebaas ja ehitatakse Molotovi hüdroelektriijaam. Volgamaadel areneb eriti tugevasti nafta-, põlevkivi- ja gaasitööstus. VNFSV keskrajonides laiendatakse tunduvalt metallurgilist ja kütte-energeetilist baasi; põhjarajoonides luuakse söe (Petšora bassein) ja metallurgia (Leningradi oblast) baasid.

Ukraina NSV territooriumil taastatakse ja arendatakse edasi söe-, metallurgia- ja masinaehitustööstust ning teisi tööstusharusid. Luuakse uus söebaas vabariigi lääneoblastites, gaasitööstus Drogobõtši ja Stanislavi oblastis. Ehitatakse auto-

ja autode monteerimise tehas, superfosfaaditehas ja teisi ettevõtteid. Organiseeritakse teine võimas kaaliväetise tootmise baas.

Valge-Vene NSV-s pühendatakse erilist tähelepanu kütte- ja energeetikabaasi kindlustamisele ning masinaehitustööstuse edasiarendamisele. Ehitatakse masinaehitus- (Lääne-Valge-Venes), auto-, traktori- ja teisi tehaseid. Puidutööstustööstus kasvab majaehituskombinaatide ja teiste ettevõtete arvel.

Kazahhi NSV rasketööstus rikastub uute suurte käitistega. Karaganda söebasseinis rakendatakse tegevusse 17 kaevandust tootmisvõimega 6,5 miljonit tonni, Aktjubinski kivisöelademete piirkonnas 4 kaevandust 270 tuhande tonni kivisöe tootmiseks ja Ekibastuzi piirkonnas söekaevandus 600 000-tonnilise tootmisvõimega. Elektriyaamade võimsus kasvab 398 000 kilovatini. Käsikäes kütte-energeetikatööstuse laiendamisega tõuseb tunduvalt musta ja värvilise metalli baas. Planeeritud on põllutöömasinate tehase, mäetööstuskombinaadi, tsemendi-, superfosfaadi- ja teiste tehaste käikulaskmine.

Gruusia NSV-s laieneb mangaani- ja kivisöetööstus, hüdroelektriyaamade ehitus ja teised rasketööstuse harud. Vabariigis luuakse musta metalli tootmine ja autotööstus. Azerbaidžani NSV-s laieneb naftatööstuse energeetiline ja masinaehituse baas, ehitatakse võimas valamistehas Sumgaiti, ehitatakse hiiglasuur hüdroelektriyaam Mingetšauris jne. Armeenia NSV-s on käimas terve rea tehaste ehitamine: elektrolüütvasé, väikeste hüdroturbiinide, kaabli ja auto- ning traktoriosade tootmiseks, ehitatakse kellatehas tootmisvõimega 600 000 äratuskella aastas, täpsete elektrimõõduriistade valmistamise tehas jne. On ette nähtud tegutsevate elektriyaamade võimsuse suurendamine ja uue elektriyaama ehitamine Zange jõe.

1950. aastaks kasvab tööstustoodang võrreldes 1940. aastaga Moldaavia NSV-s 78%, Leedu ja Läti NSV-s 80% ja Eesti NSV-s kolmekordseks. Balti vabariikides areneb laialdaselt masinaehitus- ja kütte-energeetikatööstus. Tallinnasse ehitatakse metallurgia-masinaehituskombinaat, Leedu NSV-s vabariigi esimene masinaehitustehas „Žalgiris“, Läti NSV-s taastatakse ja laiendatakse kütte- ja metallitööstust, elektrimasinate ehitust, laevaehitust jne.

Rasketööstuse tugibaasid luuakse ka teistesse liiduvabariigis

kidesse. Erilist tähelepanu omistatakse NSV Liidu koosseisu juurdetulnud rajoonidele. Nendele on 1946.—1950. a. plaan esimeseks viie aasta plaaniks, mis näeb ette nende majandusliku mahajäämuse likvideerimise intensiivsema industrialiseerimisprotsessi teel.

Liiduvabariikide majandusliku võimsuse edasise tugevdamise ülesanded võidakse edukalt lahendada vabariiklike organite majandusliku juhtimise osatähtsuse tõstmise teel. Leninlik-stalinlik rahvuspoliitika kehtestamise, piirimaade majandusliku ja kultuurilise mahajäämuse likvideerimise, rahvusvabariikide industrialiseerimise tulemusena on esile kerkinud palju võimalusi ja spetsiifilisi majanduslik-kultuurilisi küsimusi, mida üleliidulised juhtivad organid ei saa täiel määral hõlmata. Võimaluste paremaks kasutamiseks ja vabariigi spetsiifiliste huvide rahuldamiseks on vajalik vabariigi tööstuse organisatsiooni ja juhtimise igakülgne tugevdamine.

Käesoleval viisaastakul kindlustatakse liiduvabariikide majanduselu edasine igakülgne tugevdamine. Kohaliku tööstuse toodang kasvab viisaastaku lõpuks 80% võrra, võrreldes 1940. aastaga, kusjuures kütteained, ehitusmaterjalid ja massikaubad, mis toodetakse kohaliku ja kooperatiivse tööstuse poolt, jäävad liiduvabariigi valitsuse käsutusse. Liidu valitsus määrab ära, milline osa toodangust jätta vabariiki ja milline osa jääb vahetuseks teiste vabariikide kaupade vastu (säilitades üleriigilise hulгимүүги hindade reguleerimise).

Sõjapäevil oli iga nõukogude vabariik Punaarmee arsenaliks. Ta kindlustas tema varustamise relvastuse, laske- moonna ja toiduainetega. Kõik see toimus tsentraliseeritud tellimuste korras ja peaasjalikult toormaterjali tsentraliseeritud ressursside arvel (metall, keemiatööstuse tooted jne.). Uuel viisaastakul tõuseb iga vabariigi majanduslik huvi oma tootmise tulemuste vastu, avanevad majandusliku initsiatiivi laialdase arendamise võimalused toormaterjalide kohalike allikate avastamise ja tööstuse maksimaalse toodanguvõime rakendamise näol, seda eriti massikaupade osas.

Kogu Nõukogude riigi majanduslikule võimsusele toetudes võivad liiduvabariigid kohaliku majandusliku initsiatiivi arendamise ja oma määratu suurte ressursside mobiliseerimise teel kiiresti arendada majandust ning paremini rahuldada tööliste üha kasvavaid tarvidusi.

Seega näeb esimese sõjajärgse viisaastaku plaan ette abinõud, mis stimuleerivad vabariikliku majanduse arenemist, kohalike ressursside laialdast mobiliseerimist ja tootmisjõudude sellist kasutamist, mis kindlustab kõigi liiduvabariikide majandusliku võimsuse edasise tugevdamise.

VIII

VÕITLUS UUE VIISAASTAKU PLAANI TÄITMISE JA ÜLETAMISE EEST

Uue viisaastaku plaani edukas täitmine sõltub eelkõige ja peaaesjalikult nõukogude inimestest, nende teadlikkusest ja aktiivsusest, nende patriotismist. Seltsimees Stalin ütles, et meie plaanide reaalsuseks on elavad inimesed. Meie Nõukogude riigis on iga inimene väärtuslik, iga inimese töö on tähtis kõige mitmekülgsemate riiklike ülesannete lahendamiseks. Nagu keerulise masina töös on tähtis iga osa, iga väiksemgi kruvi, nii ka sotsialistlikus ühiskonnas on tähtis iga kodaniku töö, ükskõik millisel töö- või ametikohal ta ka ei asuks. Uute stalinlike ülesannete edukas täitmine sõltub iga nõukogude inimese ja kogu Nõukogude rahva jõupingutustest, visast ja ennastsalgavast tööst.

Tehnika ja teaduse progress, uute võimsate töövahendite laialdane tarvituselevõtt uuel viisaastakul ei vähenda, vaid suurendab inimeste, kaadrite esmajärgulist tähtsust. Tootmisprotsess areneb ja kasvab siis, kui elav töö, nagu väljendas Marx, oma palava hingusega haarab oma mõju alla surnud töö. Tootmisprotsess luuakse ainult elava ja tootmistehnilise töö ühendamise teel. Tootmise materiaalsed ja tehnilised võimalused ainuüksi pole sugugi piisavad.

Lenin ja Stalin kriipsutasid korduvalt alla töölise, töötaja esmajärgulist tähtsust tootmisprotsessis.

„Kogu inimkonna esimene tootmisjõud on tööline, töötaja“¹, kirjutas Lenin.

¹ V. I. Lenin, Teosed, köide XXIV, lk. 298 (venekeelne väljaanne).

„... Kõigist maailmas olemasolevaist väärtuslikest kapitali-dest kõige väärtuslikum ja kõige otsustavam kapital on inimesed, kaadrid“¹, ütleb seltsimees Stalin.

Uue viisaastaku eduka täitmise üheks peamiseks tingimuseks on rahvamajanduse kindlustamine kvalifitseeritud töölis-kaadritega.

NSV Liidu rahvamajanduse taastamine ja arendamine toimub uuel viisaastakul teaduse ja tehnika viimaste saavutuste baasil. Seepärast on praegu rohkem kui kunagi varem vajalik õpetada töölistele uut, komplitseeritud tehnikat ja peatumata saavutatul pidevalt tõsta nende tehniliste teadmiste taset. Meie ülesandeks on tehnilise progressi kindlustamine, uue tehnika maksimaalne omandamine, selle efektiivne kasutamine tööjõudluse tõstmiseks.

Viisaastaku-plaani täitmiseks on tarvilik järjekindel võitlus sisemiste ressursside mobiliseerimise, kokkuhoiu režiimi ja tööstustoodangu kvaliteedi tõstmise eest. Kõigi tööliste ülesandeks on kasutada igal tööalal kokkuhoidlikult ja ratsionaalselt kõiki ressursse, vähendada kulutusi toodangu üksik-osadele, anda kodumaale rohkem kaup.

Seadus kohustab tõstma 1950. aastaks tööviljakust tööstuses 36% ja ehitustel 40% võrra, võrreldes sõjaeelse tasemega. Et luua endale ettekujutust nende arvude tähendusest, piisab, kui märkida, et tööviljakuse tõusul tööstuses võrdub üks protsent tööstustoodangu kasvuga viisaastaku lõpuks 2 miljardi rubla võrra. Tööstustoodangu üldisest juurdekasvust viisaastaku jooksul tuleb ligikaudu 70% tööviljakuse tõstmise arvel.

Tööstustoodangu omahinda alandatakse viisaastaku jooksul 17% ulatuses. Tööstustoodangu omahinna alandamisest saadava kokkuhoiu üldsumma moodustab tööstuses 130 miljardit rubla, ent rahvamajanduse kõigis harudes ligi 160 miljardit rubla.

Võitlus viisaastaku täitmise eest on võitlus niihästi hulga kui kvaliteedi poolest ülesannete igapäevase järjekindla täitmise eest, tootmisvõime täieliku ärakasutamise ja tööaja tootliku ärakasutamise eest. Võimsaks relvaks selles võitluses on sotsialistlik võistlus.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 435 (eestikeelne väljaanne).

Kapitalism surub maha ja lähmatab tööliste, s. o. rahva rõhuva enamuse ettevõtlikkuse, initsiatiivi ja julge algatusvõime. Sotsialism aga vastupidi loob kõik tingimused laialdase võistluse arendamiseks massilises ulatuses.

„Sotsialism“, kirjutab Lenin, „mitte ainult ei summuta võistlust, vaid vastupidi: loob esmakordselt võimaluse rakendada seda tõesti laialdaselt, tõesti massilises ulatuses...“¹.

Tootmisvahendite üleminek tööliklassi kätte, eksploatatsiooni puudumine ja tööliste huvi kogu ühiskondliku tootmise vastu põhjustas hoopis teissuguse töösse suhtumise. Ja mida enam tõusis tööliste ja töötajate poliitiline teadlikkus, seda jõudsamalt arenes klassivõitlus kapitalismi jäänuste vastu majanduselus ja inimeste teadvuses, seda enam tugevnes töösse suhtumise sotsialistlik iseloom, seda laialdasemalt arenes sotsialistlik võistlus. Selle sotsialistliku võistlusega seotud murrangu kohta tööliste vaadetes ütles seltsimees Stalin: „Kõige tähelepanuväärsem võistluses seisab selles, et ta teostab põhjaliku murrangu inimeste vaadetes töösse, sest ta muudab töö häbistavast ja raskest koormast, milleks teda loeti varem, auasjaks, kuulsuse-asjaks, vapruste ja kangelaslikkuse-asjaks.“²

Vastupidi kapitalistlikule konkurentsile, mis tingib ühtede (tugevate) peremehetsemise paljude teiste (nõrkade) kannatuste ja hävingu arvel, kindlustab sotsialistlik võistlus üldise tõusu. Seltsimees Stalin kirjutab, et sotsialistliku võistluse printsiibiks on „... mahajäänute seltsimehelik abistamine eesrindlaste poolt selleks, et saavutada üldist tõusu“³.

Nõukogude rahvas algatas Üleliidulise võistluse uue stalinliku viisaastaku täitmise ja ületamise eest ja arendab seda suure vaimustusega edasi.

Iga nõukogude inimene teab, et uue viisaastaku täitmine ja ületamine kindlustab veelgi enam meie võitu sõjas, muudab meie riigi veelgi võimsamaks, tõstab inimeste elu majandus-

¹ V. I. Lenin ja J. Stalin, „Sotsialistlikust võistlusest“, 1941, lk. 7.

² V. I. Lenin ja J. Stalin, „Sotsialistlikust võistlusest“, lk. 144.

³ Sealsamas, lk. 128—129.

likult veelgi kindlamale järjele ja teeb selle veelgi kultuursemaks.

Võitluses viisaastaku täitmise eest etendab suurt osa töötajate materiaalne virgutamine.

Töötajate materiaalse virgutamise parimaks vormiks on tükitöö-süsteem. See õhutab töötajat mitte ainult võimete kohaselt töötama, vaid avaldab kaasmõju tootmisorganisatsiooni parandamisele, tööviljakuse kasvule.

On vajalik, et kõik töölised, kelle tööd on võimalik arvestada ja normeerida, oleksid tükitööl. Ebarahuldava töötasu-süsteemi rakendamise tulemusena ei peeta reas tööstusharudes ja ettevõtetes sellest põhimõttest kinni. Söetööstuses makstakse ennesõjaaegse 76% asemel tükitöö alusel palka ainult 66 protsendile töolistest, ning Uurali metallurgiatööstuse ettevõtetes 64% töolistest ennesõjaaegse 72,5% asemel.

Seadus uue viisaastaku plaani kohta näeb ette progressiivse tükitöö-tasu süsteemi täiustamise ja laialdase kasutuselevõtmise.

Materiaalses virgutamises peab etendama suurt osa premeerimissüsteem.

Seaduses rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastaku plaani kohta tunnistas NSVL Ülemnõukogu esimene istungjärk vajalikuks „...suurendada preemiate osatähtsust tööliste ja teenistujate töötasus tootmisülesannete täitmise ja ületamise eest“. Preemia on tööliste ja teenistujate eriline autasustamine töönormide ületamise eest nende poolt. Preemiamäär kasvab sõltuvalt sellest, kui suurel määral on normid ületatud. See hindamissüsteem tagab töötasu märgatava suurenemise tööviljakuse tõusu baasil. Ühtlasi on preemia ka selle poolest tähtis, et ta aitab kaasa töökorralduse parandamisele.

Preemiate laialdane rakendamine lubab tunduvalt tõsta eesrindlike inimeste töötasu, kes pühendavad oma loomingu ja initsiatiivi kodumaa hüveks. Sotsialistliku töösuhetumise ühendamine sellega, et tööline oleks materiaalselt huvitatud oma töö hulgast ja kvaliteedist, aitab lahendada rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastaku plaani ülesandeid tööviljakuse tõstmise ja omahinna alandamise alal.

Äärmiselt suure tähtsuse omandab krediidisüsteem ja eriti majandusliku kalkultatsiooni vahekorrad. Majandusliku kalkultatsiooni all tuleb mõista niisugust nõukogude ettevõtte juhti-

mist, mille juures tema tulud valmistatud toodangu müügist katavad kulud ja võimaldavad koguda tagavara. Majanduslik kalkulatsioon on ettevõtte plaanikindla juhtimise eriliseks meetodiks, tootmisprogrammi täitmise käigu plaanikindla kontrollimise meetodiks.

Nõukogude rahvas on kõigi vabrikute, tehaste, kaevanduste, raudteede, maa, maapõuevarade jms. täisõiguslik peremees. Need rikkused, olles rahva ühisvaraks, annavad suurepäraseid tulemusi, kui kõik ühiskonna liikmed suhtuvad neisse peremeeliku hoolitsusega. Selline juhtimise hool, nagu majanduslik kalkulatsioon võeti tarvitusele ebaökonomsete, ebatootlike kulude ärahoidmiseks ja materiaalsete ning tööressursside ökonomiseks kasutamiseks. Majandusliku kalkulatsiooni põhimõtte alusel annab riik iga ettevõtte kasutusse vajalikud summad ja kehtestab täieliku vastutuse nende õiglase ja efektiivse kasutamise eest. Majandusliku kalkulatsiooni põhimõtte aluseks pole eramodus, vaid kogu ühiskonna huvid: summade kokkuhoid kasutatakse sotsialistliku tootmise edasiseks kasvuks (uute vabrikute, tehaste jne. ehitamine), kodumaa kaitsevõimsuse kindlustamiseks ja töörahva materiaalse ning kultuurilise taseme tõstmiseks.

Ettevõtete ja tööstusharude loomise ning arendamise küsimuste lahendamisel ei lähtu Nõukogude riik mitte suurema kasu saamise seisukohalt, vaid laiendatud sotsialistliku taastootmise põhimõttest, mis tagab sotsialistlike majandusvormide täieliku ainuvalitsuse.

„Tasuvust“, ütleb seltsimees Stalin, „tuleb võtta kogu rahvamajanduse seisukohast mitme aasta läbilõikes. Ainult niisugust seisukohta võib nimetada tõeliselt leninlikuks, tõeliselt marksistlikuks.“¹

Ülesanne seisab selles, et saavutada majandusliku kalkulatsiooni kindlustamise teel toodangu omahinna alandamist, kõigi ettevõtete tasuvuse tõusu.

Majanduslikule kalkulatsioonile rajatud tööstuse juhtimise meetod tagab operatiivse sõltumatuse plaani piires, laialdase majandusliku initsiatiivi ja ettevõtete ning majanduslike organisatsioonide manööverdamisvõime, ressursside ökonomise kulutuse.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 338.

Majandusliku kalkulatsiooni alusel töötavad ettevõtted ei realiseeri oma toodangut otse riigile andmise teel, vaid plaanikindla müügi korras ettevõtetele ja organisatsioonidele.

Plaanikindla seose loomiseks ettevõtete ja majanduslike organisatsioonide vahel tootmise ja varustamise alal võetakse kasutusele lepingute süsteem. Lepingutes määratakse kindlaks realiseeritava toodangu hulk ja kvaliteet, tema sortiment, kompleksus, kättetoimetamise tähtaeg, arvete vorm, hind. Samuti määratakse lepingutes kindlaks trahvid, viivised, tasurahad lepingu tingimuste mittetäitmise eest.¹ Sel moel on leping tõsiseks aluseks võitluses müüja kohuste täitmise eest tellijate suhtes.

Omistades lepingutele suurt tähtsust kriipsutas seltsimees Molotov alla, et nad on parimateks vahenditeks majandusplaani ja majandusliku kalkulatsiooni põhimõtete ühendamisel.

Seadus uue viisaastaku plaanist rõhutab majandusliku kalkulatsiooni igakülgse kindlustamise vajadust.

Majandusliku kalkulatsiooni põhimõtte teostamine toimub raha abil. Raha abil teostatakse kontrolltöö tarbimise üle, võetakse arvesse töö ja materiaalsete väärtuste ülekulutus saaduste tootmisel, rahas määratakse kindlaks toodangu, tulude, akumulatsiooni jne. ulatus. Seadus uue viisaastaku kohta rõhutab rahandussüsteemi edasise kindlustamise, nõukogude rubla väärtuse tõstmise tarvilikkust. Seaduses kirjutatakse:

„Tugevdada rahvamajanduse raharinget ja krediitsuhteid; tõsta kasumi ja majandusliku kalkulatsiooni kui toodangu tõstmise lisategurite tähtsust rahvamajanduses; tõsta toodangu omahinna alandamise teel kõigi tööstusharude tulukust; juhtida majandusorganisatsioonide suuremat tähelepanu sisemiste ressursside mobiliseerimisele, kokkuhoiu režiimile ja ebaökonomisest talitusviisist tekkinud kadude ja ebatootlike kulutuste otsustavale likvideerimisele...“

¹ Nii näiteks maksis Kivisõe Turustamise Peavalitsus tuhasalduse standardi ületamise eest 1940. a. oktoobris tarbijatele 11 miljonit rubla, ning novembris 14 miljonit rubla trahvi. Toodangu madala kvaliteedi eest maksis see asutus 1940. aasta 11 kuu jooksul tarbijatele 78,5 miljonit rubla. Majanduslikud rahvakomissariaadid maksid vagunite seismajätmise eest 1942. aastal 274 miljonit rubla ning 1943. aasta 9 kuu eest 272 miljonit rubla trahvi.

Põllumajanduse, kerge- ja toiduainetetööstuse kasv tagab kaubakäibe vastava suurenemise. Arenenud nõukogude kaubanduse põhjal kindlustub raharinge veelgi rohkem, veelgi rohkem tõuseb nõukogude rubla autoriteet. Nõukogude rubla ostujõu edasine kasvamise tõstab tunduvalt palga kui parima tootmise organiseerimise vahendi osa. Rahapalk omandab veel suurema tähtsuse kui tähtis majanduslik hoob võitluses tootmisplaanide täitmise ja ületamise eest.

*

Nõukogude rahvas võttis uue viisaastaku-plaani vastu kui tema elulistele huvidele vastava võitlusprogrammi.

Lenini ja Stalini partei üleskutsel võttis üle riigi hoogu laialdane sotsialistlik võistlus. Eesrindlike tehaste — Kiroviniimelise Makejevka metallurgiatehase, Stalini-nimelise Moskva autotehase, Sergo Ordžonikidze nimelise Uurali masinaehitustehase töölised ja teenistujad said Üleliidulise sotsialistliku võistluse algatajateks uue viisaastaku-plaani täitmiseks ja ületamiseks. See algatus leidis toetust kogu Nõukogude rahvalt. Arendades sotsialistlikku võistlust tegi NSV Liidu töörahvas uue viisaastaku esimesel aastal suuri edusamme.

1946. aasta kolme esimese veerandaasta jooksul kasvas kodumaise tööstuse üldtoodang 19% võrra, võrreldes 1945. aasta sama perioodiga. Öö-päevased laadimistööd raudteedel suurensid sama perioodi vältel 12% võrra.

Kogu maal käib loov töö. Nõukogudemaa on kattunud hulgaliste ehituste tellingutega. Tuhast ja varemetest sünnivad taas ennesõjaaegsete viisaastakute päevil loodud ettevõtted ja elamud, kusjuures taastatavad ettevõtted varustatakse tehnika viimase sõna järgi. Ehitatakse uusi vabrikuid, tehaseid, töölisasulaid. Tegutsevates ettevõtetes laiendatakse tootmist, organiseeritakse uute toodete tootmist.

Möödunud aasta 10 kuu jooksul taastati Mustametallurgia Ministeeriumi ettevõtete liinis 5 kõrgahju üldvõimsusega 1 585 000 tonni. Nende hulka kuulub lõuna suurim kõrgahi nr. 4 „Azovstali“ tehases, mis andis 1946. aasta septembris esimese valu. Saksa barbarid lasksid õhku kõik 8 selle kõrgahju tugikoloni, ahi langes 3,5 meetri võrra ja kaldus kõrvale 20 kraadi. Arendades sotsialistlikku võistlust võitsid nõukogude patrioodid rekordiliselt lühikese ajaga selle kõrgahju taastamise erakordsed raskused, rekonstrueerisid ja moderniseerisid

teda tunduvalt. Oma tehnilise varustuse poolest on „Azovstali“ kõrgahi nr. 4 meil üks parimaid. Puhumise juhtimine on täielikult mehhaniseeritud. On olemas tehniliselt täiuslikud agregaadid — gaasipuhastus, auru-õhupuhumisjaam jne.

Möödunud aasta 10 kuu jooksul on Mustametallurgia Ministeeriumi ettevõtete liinis taastatud juba 10 martäänahju, lõpetamisel on veel 3 ahju taastamine ja ehitamine. Taastatud ja käiku lastud on 7 valamismasinat. Pannakse käiku suurim bluuming lõunas Makejevka metallurgiatehases. Juba annavad toodangut 7 koksipatareid ja 8 rauamaagikaevandust.

Uue stalinliku viisaastaku esimesel aastal on taastatud saksa fašistlike röövlite poolt purustatud Volhovi alumiiniumitehas ja Maksimovi kaevandus Tihvini boksiidilademete piirkonnas.

Taastatud on suur hulk söekaevandusi. Nende hulka kuulub üks NSV Liidu suurimaid — Stalini-nimeline kaevandus („Amerikanka“), mis enne sõda tootis iga päev 3500 tonni sütt.

Kiiretempoliselt edeneb naftatööstuse taastamine. 10 kuu jooksul kasvas lõuna- ja läänerajoonides puuraukude hulk 17% ulatuses. Apšeroni poolsaarel lõpetati Euroopa sügavaima puuraugu rajamine sügavusega 3904 meetrit.

Stalinogorski taastatud riiklik elektriijaam varustab Moskvat juba elektrienergiaga. Jaamas viiakse lõpule 100 000-kilovattilise võimsusega kõrgesurveturbiini monteerimine, mis on nõukogude tehnika ja teaduse suureks edusammuks. Lätusid Zejvjkja, Kurahhovi elektriijaamade, Belgressi jt. tuled. Läheneb varemest taastatava Lenini-nimelise Dnepri hüdroelektriijaama (Dneproges) käikulaskmise tähtpäev.

Möödunud aasta jooksul on tehtud suuri edusamme ka nõukogude masinaehituse alal. Tegutsevate ettevõtete rivvi astusid Stalingradi ja Harkovi traktoritehased. Kirovi-nimeline traktoritehas (Uralis) hakkas massiliselt tootma täiuslikemaid masinaid — traktoreid „S-80“. Rostovis on taastatud põllutööriistade tehas. Juba annab toodangut Krasnodari kombainitehas ja teised.

Täie hooga edeneb suurte autotehaste ehitamine Novosibirskis, Dnepropetrovskis, Minskis, Kutaisis, ning tegutsevate tehaste laiendamine. Stalini-nimeline autotehas Moskvas hakkas tootma uusi, kõrgemat sorti sõiduautosid „ZIS-110“. Neisse masinasse on paigutatud kogu maailma autotehnika kõik saavutused.

Raskemasinaehituse Ministeeriumi tehastes kahekordistus metallurgiatehaste sisseseadete toodang.

Masinaehitustehastes on korraldatud ja tunduvalt laiendatud sisseseadete tootmist raske-, kerge-, tekstiiltööstuse ja teiste tööstusharude, polügraafia, transpordi jne. tarvis.

Suuri edusamme tehti ka tööpingehituse arendamise suunas. Kui terve 1945. aasta jooksul lasti välja 197 tüüpi, siis 1946. aastal, ainuüksi esimeses kvartaalis, lasti välja 144 tüüpi, kuid kogu aasta vältel toodeti 1300 uut masinatüüpi.

Edukalt lahendatakse automaat-tööpinkide toodangu suurendamise ülesannet. Nii on tehases „Stankokonstruktsija“ valmistatud 14 masinast koosnev automaatlint traktorimootori tsilindri pea töötlemiseks. See kahe töölise poolt teenindatav lint vähendab tööaega detaili töötlemisel 8 korda.

Stalinliku viisaastaku ehitajate kangelaslik töö peegeldab Lenini ja Stalini põhimõttele piirilt truude nõukogude inimeste vaimujõudu, energiat ja initsiatiivi. Iga päev sünnitab rahvamajanduse kõigis harudes üha uusi kangelasi.

Tekstiil- ja kergetööstuse töötajad on hakanud tootma üha rohkem kangaid, trikotaaži, riietusesemeid, jalatseid ja teisi massikaupu. Nõukogude tekstiiltöölised lasksid 1946. aasta 9 kuu jooksul välja 1315 miljonit meetrit puuvillriiet. Sama ajavahemiku jooksul sai maa 25% villast, 34,6% siidriiet rohkem kui 1945. aasta 9 kuu jooksul.

Hoogsalt areneb elamuehitus. Taastatakse ja ehitatakse uusi maju ja kultuurasutusi. Ainuüksi söetööstuse liinis ehitati möödunud aasta kümne kuu jooksul riigi arvel 350 000 ruutmeetrit uut elamispinda. Lisaks sellele on ehitatud 6700 ja käimas enam kui 16 000 individuaalelamu ehitamine. Saksa okupatsiooni all olnud VNFSV rajoonides on riikliku krediidi abil taastatud ja ehitatud 712 000 maja, Valgevene külades 235 000 maja. Ukraina linnades on taastatud mitu miljonit ruutmeetrit elamispinda.

Sõjajärgse viisaastaku esimesel aastal on sooritatud suuri ehitustöid raudteetranspordi alal. Taastatud ja uuesti rajatud on ligemale 800 kilomeetrit teisi rööpmeid, 728 silda. Lõpetatakse teise rööpme taastamine Moskva—Harkov—Rostov—Prohladnaja liinil üldulatusega 1840 kilomeetrit. Tehti algust Lõuna-Siberi magistraali ehitustöödega 4000 kilomeetri ulatuses. Käib Moskva metro neljanda järgu ehitus, ning etteval-

mistus metro ehitamiseks Leningradi. Taastatakse ja ehitatakse maanteid, laiendatakse õhu- ja veeteede võrku.

Taastatud on kõik Stalini-nimelise Balti-Valge mere kanali sakslaste poolt lõhutud ehitused. Nõukogude laevad liiguvad kogu suure stalinliku veemagistraali ulatuses.

Selline on nõukogude rahva loova töö saavutuste kaugeltki mitte täielik iseloomustus uue stalinliku viisaastaku esimesel aastal. Ületades möödunud laastava sõja tagajärgi ja reas oblastites ning rajoonides olnud põua läbi 1946. aastal tekkinud raskusi, sammuvad NSV Liidu töötajad kindlalt edasi, vaimustades oma töökangelaslikkusega kogu maailma progressiivset inimkonda.

Marksistlik-leninliku teooriaga relvastatud ja suure Stalini poolt juhitud bolševike partei näitab nõukogude rahvale kätte lühima tee kommunismile. Tähtsaks etapiks võitluses kommunismi võidu eest meie maal on uus stalinlik viisaastak, milles (nagu NSVL kõigis rahvamajanduse plaanideski) sisalduvad marksismi-leninismi ideed, milles sisaldub bolševistliku partei programm. Lenin ütles, et partei programm „... on poliitiline programm, see on meie ülesannete loetelu, see on suhete selgitamine klasside ja masside vahel... Meie partei programm ei tohi jääda üksnes partei programmiks. Ta peab saama meie majandusliku ülesehitustöö programmiks, vastasel korral on ta sobimatu ka kui partei programm.“¹ Uus viisaastaku plaan kujutab endast partei direktiivide tõlget konkreetse tegevuse keelde käesoleva viieaastase ajavahemiku jooksul.

„Suure ehitustöö ülesanded ning meie maa rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise plaanide täitmine nõuavad kasvatus- ja kultuuritöö kõrget ideelist taset ja laialdast ulatust. Olla teadlik Nõukogude kodanik — see tähendab mõista partei ja Nõukogude riigi poliitikat ja taotella kogu jõuga selle teostamist. Sotsialistlik teadvus kiirendab nõukogude ühiskonna edasiliikumist, suurendab tema jõu ja võimsuse allikaid. See pärast moodustab rahva poliitilise ja kultuurilise taseme pidev tõus nõukogude korra elulise vajaduse. Nõukogude Liidu võit Isamaasõjas on suurel määral selle kasvatustöö vili, mida partei on teinud töörahva hulkades, sisendades väsimatult meie noortesse elujulgust ja usku oma jõusse.

¹ V. I. Lenin, Teosed, kd. XXVI, lk. 45.

Sõja-aastail ei saanud me olukorra tõttu täielikult rahuldada nõukogude rahva ideelisi ja kultuurilisi nõudeid. Tema ideeline ja kultuuriline tase on tõusnud. Kõik see paneb määratu suure vastutuse sellele nõukogude intelligentsi väesalgale, kes on kutsutud teenindama rahva ja riigi vajadusi kasvatuse, kultuuri ja kunsti alal.¹

Lenini ja Stalini partei juhtimisel alustas nõukogude rahvas oma hiiglaslikku rünnakut rahuliku sotsialistliku töö rindel. Selle määratu suure loovtöö üllad ajaloolised eesmärgid on ära näidatud nõukogude rahva suure juhi seltsimees Stalini poolt. Stalini geenius valgustab meie maa edasise kommunismi poole liikumise teed. Nõukogude rahva suure võitluse inspireerijaks ja organisaatoriks kommunismi ehitamise eest on bolševistlik partei. Lenini ja Stalini partei viib töörahva laialdased hulgad kommunismile.

¹ A. Zdanov, „Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 29. aastapäev“, Tallinn, 1946, lk. 13—14.

S I S U K O R D

I	Riigi sotsialistlik industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine stalinlike viisaastakute jooksul	3
II	Esimene sõjajärgne viisaastak	9
III	Rasketööstuse ja raudteetranspordi taastamine ning arendamine on esmajärjekordne ülesanne	15
IV	Tehnika ja teaduse osa uuel viisaastakul	21
V	Tarbekaupu tootva tööstuse ja põllumajanduse tõus	27
VI	Nõukogude rahva ainelise ja kultuurilise taseme tõus	34
VII	Liiduvabariikide rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastak	39
VIII	Võitlus uue viisaastaku plaani täitmise ja ületamise eest	44

Vastutav toimetaja J. Sa a t
А. Аракелян. Основные задачи послевоенной пятилетки
На эстонском языке.

Ladumisele antud 25. I 1947. Trükkimisele antud 30. I 1947. Paber 56:79 cm ¹/₁₆. Trüki-
arv 10 200. Trükitähti trükipoognas 39680. Trükipoognaid 3,5. Arvutuspoognaid 3,19.
MB-00135. Tellimise nr. 279. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk 2.

TÜ RAAMATUKOGU

10300015881602

B-1572/1

-120

Rbl. 1.20

A-16307